

Година XX — Број 331
Среда, 30 април 1958

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

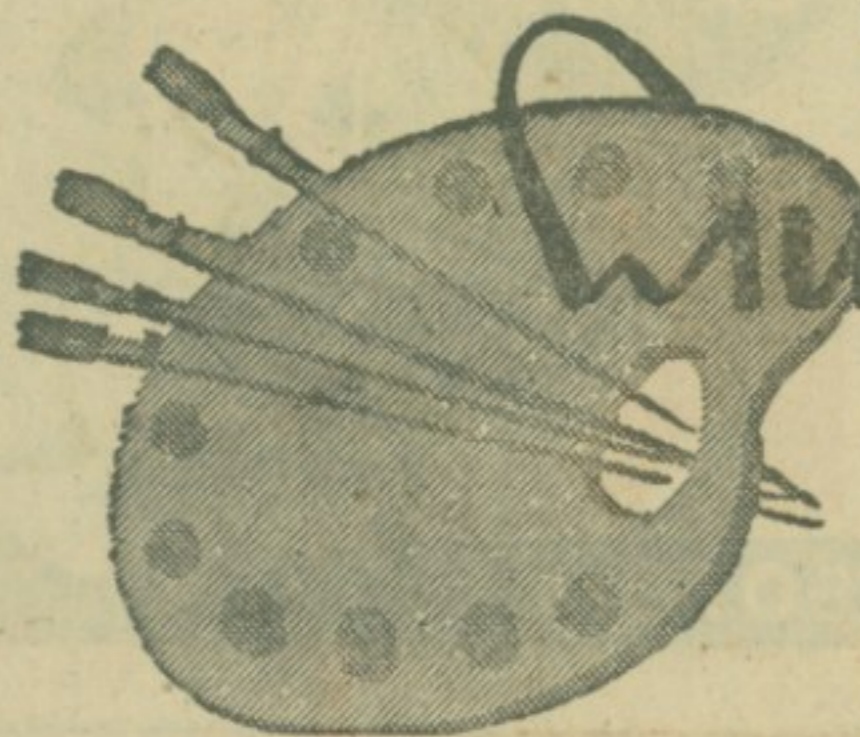
У овом броју:

- НЕУСПЕЛА ПРОДАЈА ЛИКЕ
- ЛОВ НА ЛЕОПАРДА
- КАКО ЈЕ АТОМ РАЗВИЈЕН
- И МНОГЕ ДРУГЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

СТРИПОВИ:
Хајдук Станко, Паја, Флаш Гордон, Мики и Плутон, Незнани витез, Стари Жућа, Томахајк и прича у сликама Од Икарз до ракете

СВАТОПЛУК ЧЕХ:

Сликарева ДОСЕТКА

Тедног летњег поподнева, прашњавим друмом ишла су два младића. Први је био високог раста, дугуљастог лица пуног израза, дуге црне косе која му је падала на рамена, а бујни заврнути брчи давали су му неки необичан романтичан изглед. На први поглед могао си у њему познати сликара.

Други младић, низак и дежмекаст, бумаста лица и ниска чеља, показивао је више простоте него уметничког духа. На његовим леђима климатало се цело покретно атеље, са разним сликарским потребама и инструментима.

Обојица су били пуни великих замисли, али са потпуно празним џеповима. Последњи остатак изгубио се јутрос после господског доручка у широком гостиони-чаревом појасу, у планинском местанцу одакле су кренули.

Дошли су до старе китњасте липе чија је сенка била исцувине примамљива. Сликара је сео међу два корена и наслоњено главу на дебело стабло, са изразом таквог уживања као да се одмара у најмекшој и најлепшој наслоњачи. Ученик је спустио „атеље“ на земљу, сео и сам и загнурио лице међу дланове.

— Гле, Бошша! — рече после кратке паузе сликар. — Каква драж дрема и у овако обичном крају. Погледај само ту боју плавог небеског свода која ка обзору помало бледи. Како се доле, у белачастом рубу, оцртавају витки црквени торањ и стрехе тихог села...

— Ах, боже! — јадиковао је Бошша. — Није ми стало до конака! Може се спавати негде и у сени. Оно је мекано и пријатно мирише. Али, вечера, вечера...

Сликара је погледао ученика са очинском строшћу:

— Чуј, Бошша! Знаш ли за начело великог Русоа о новцу, чији фаволски звук непрекидно руши природну хармонију људског живота? Знаш ли с каквим заносом велики филозоф описује дражи путовања без новца? Како је уживао у божанственим концертима које су му бесплатно приређивали певци на зеленим крунама дрвећа, бумбари кад су зујали око раскошних цвећа, поток који је прскао на колу усамљеног млина, у тим ноћивањима под сланим кровом на мирисавом сени, у тим надрењима после хлеба и сира које му је вржало просто сељачко гостољубље!

— Ах, што се тиче сира, волео сам да га једом откад знам за себе! — проговори плачно Бошша. — Али, сумњам да ће нам га негде бадава понудити. Ако знате латински, најбоље би било да закуцамо код попа.

— Бошша, Бошша! — прекоренао га је сликар са смешним патосом. — Зар тако

схваташ узвишеност уметности? Хоћеш да повизиш божанску музику до просјакиње? Хтео сам од тебе нешто да створим, да те подигнем из прашине свакидашњости. Али, твој случај је сасвим једноставан. До Прага нам треба још три дана. Догле морам не само себе, већ и тебе да снабдевам храном, пићем и ноћништем. Новца за то, наравно, немам. Морам га, дакле, зарадити. На који начин? Да продам неку од скица? Нико их на селу неће купити за пристојну цену. Треба се нечему досетити. Тиме се ми уметници баш и разликујемо од филистара: они имају новца, али су без оригиналних досетака, а ми, без новца, обилујемо њима. Тврдим ти својом сликарском чашћу да ће и мени „нешто“ пасти на ум.

С театралном охолошћу дигао се сликар и наставио пут. Бошша је пошао за њим са „атељем“ на леђима, али ипак сав ауторитет маистра и пријатеља није могао из његове душе да потисне бригу.

У селу је њихова појава изазвала праву сензацију. Као муња разнела се вест да је у механу дошао путник сликар са својим помоћником. Гомиле људи, жена и деце тискале су се да их виде.

После лукулске гозбе у механи, сликар је узео чачкалицу и окренуо се почасном столу, за којим је, под сликом краља Гамбринуса, седео цвет сеоске интелигенције.

— Овадшња општина је свакако имућна? — рекао је, не обраћајући се ником посебно.

— Па, најсиромашнија баш није, — одговорио је председник општине с помало сујетним осмехом.

— А двор овадшњи припада...

— Његовој милости господину грофу Креновском од Кренова, — допунио га је управник властелинства.

Сликара је очевидно био задовољан. Сада је у име осталих управника преузео улогу испитивача.

— Господин је, изгледа, сликар?

— Погодили сте.

— Враћате се свакако с неке уметничке шетње по планинама?

— Тако је. Али сада, управо овде у вашем селу, пружио ми се преко очекивања грађа за једну нову слику.

— Ах?

— Врло zgodна грађа. Употребити је за овећу слику за овогодишњу изложбу у Прагу!

Зачувени управник би наставио испитивање да се сликар с помоћником, уз „лаку ноћ“, није повукао на спавање. А сеоска елита остала је у највећем узбуђењу. Нико није могао да схвати који би

део села или околине могао дати сликару грађу за слику, па још и за изложбу. Црква се не одликује ни старинама ни архитектуром, властелинов двор је једнокатница с неколико амбара, а свуд око села је гола равница раздвојена у оранице као шаховска табла.

До дубоко у ноћ расправљало се о тој загонетки, док попа, највећи сеоски ауторитет у питањима уметности, није закључио да је сликар по свој прилици „жајриста“, који ће можда моловати неко љубриште с петлом или неку девојку како прави масло.

Сутрадан, село је оживело раније него обично. Сви су погледи били упрти у вра-

искривљено слеме које тек што се није срушило, раздвојени сланим кровом, полу-срушен, испуцао зид...

Невероватна вест летела је од уста до уста. Председник општине дошао је са управником да се и сам увери. Нашли су у тренутку кад је сликар дотеривао оквир од прозора који је био излепљен хартијом.

— Опустите, господине, — почео је срдито управник — коју зграду ви то сликате?

— Као што видите, школу.

— Нашу школу? За изложбу?

— Да! И ставићу потпис: Брсленовска школа у оригиналу.

Општинари су се запрепашћени згледали. — Али, за бога, па ту имате много лепших зграда. На пример цркву, властелински двор, парохију...

— Е, видите! Ја баш волим овакве зграде. Укуси сликарски нису као код осталих. Неко воли свеже јаребице, а неко устајале.

— Па зар је потребан баш и потпис?

— Свакако! Иначе ми нико не би веровао да постоји и таква школа.

Неспокојни због сликарево тврдоглавост, општинари су пришли осталој гомили. Настало је тихо саветовање. После неког времена управник се, с дипломатским изразом на лицу, врати сликару:

— Дозволите, господине! Ви ћете свакако своју слику послати на изложбу да се прода?

та механе одакле је требало да се појави сликар. Кад је он с помоћником најзад изишао, силна гомила пошла је за њима. Зауоставили су се усред села и поставили штафала. Све је било спремно за сликање. Сликара се окренуо реду лепих сеоских кућа с дрвеним забатима. Попа је погледао победоносно и дошапнуо учитељу:

— Као што сам рекао, жајриста!

Сликара је почео да слика.

Шта је то?.. Да можда неће?.. Никако, то није могуће...

Неколико љубопитљивих привукло се сликару иза леђа. Погледали су преко његова рамена на започето дело, а онда се зачувано загледали. Није било више сумње. Испод сликареве руке указивало се

— Да. Прво за славу, а и да зарадим коју пару.

— А шта бисте рекли кад би наша општина хтела да вам откупи слику?

Сликара је спустио кичицу. Као да се колебао.

— Можете и престати да радите! — наваљивао је управник. — Сличних школа наћи ћете и на другом месту. А слику ћемо вам платити и недовршену.

— Па, нека буде! — рекао је напослетку сликар. — Учинићу вам по вољи.

Слика је била одмах откупљена по цени коју је сликар предложио. Управник му је радосно стиснуо руку, а општинарима је пао камен са срца.

Кројачи, зубари и педикери за псе

У једној високој, старинској згради у улици Муфетар, у Паризу, налази се јединствена кројачка радионица. У њој се шије искључиво за псе. То је једна од најстаријих кројачких кућа у Паризу; постоји још од 1896 године.

Кројачи се жаде да је псећа мода много несталнија од моде људи. Тако су псеће постеле прошлог лета прекриване муслином, вијесен брукатом украшеним пантљикама у боји, а у зиму фланелом. Сада су у моди псеће пијаме од најлона. Машта богатих власника паса често нема граници. Они поручују за своје љубимце купаће костиме, сунцобране и кишобране које им носе слуге, одета за град, за празник и равне церемоније. У последње време се врло много праве марамиче за псе, али не за брисање носа, већ њихових очију које су врло осетљиве. Псеће ципеле праве се од каучука, најлона, шевоа, па чак и лака. Врло често се поручују и кишни огрталци с капуљачом. У овој радионици постоји и посебно одлевање за израду накита: бразлетни од злата за ноге, дијамантских игала и златних звончића с монограмима.

Ова кројачка радионица преко трговачке мреже у Паризу, својим производима снабдева око 12.000 сталних купаца.

У Паризу постоје и два зубна лекара за псе, као и велики салон за педикер. Још ниједна од ових радњи није пала под стечак.

Страх од лавова

У Риму треба ускоро да почне снимање нове верзије историског филма „Бен Хур“ са 10.000 статиста. Педесет и два лава биће такође „статисти“ у овом филму, са којима они прави треба за време снимања да се сретну „очи у очи“. Када је 1926 године у Риму рађена прва верзија овог филма, лав је растргао једног статисту и зато није чудо што су ови данашњи неспокојни и траже нарочито осигурање.

ОБАВЕШТЕЊЕ

ЗБОГ ПРВОМАЈСКИХ ПРАЗНИКА, ОВАЈ БРОЈ „ПОЛИТИКИНОГ ЗАБАВНИКА“ ИЗЛАЗИ У СРЕДУ 30 АПРИЛА, УМЕСТО У СУБОТУ З МАЈА. ИНАЧЕ „ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК“ ИЗЛАЗИ РЕДОВНО КАО И ДОСАД — СУБОТОМ.

Акробатски скок

Пролазници који су се пре неки дан затекли на периферији Напуља били су сведоци несвакидашњег по жртвовања једног човека.

Један коњ, упрегнут у চে-зе, уплашен нечим, истргао је узде из руку возача и стао да жури улицом којом се у то време кретало мноштво света. Настала је паника. Пролазници су се, што су брже могли склањали на тротоаре, неки су улетали у куће, деца су вршичала... Да би спречено несрећу, возач је скочио из кола, дограбио узде и покушао да заустави усплахирену животињу. Узалуд. Снажним трајањем, коњ му се поново ишчупао из руку и зачас га оставио далеко са собом.

За то време радник Себастијано Белтрамо стајао је

на улици и разговарао с једним пријатељем који је био на мотоциклу. Коњ је као вишор пројурио крај њих, уз тандраке токова, који само што се нису разлетели у комаде. А недалеко одатле почињала је стрма и узана улица. Не размишљајући ни тренутка, Белтрамо је сео на задње седиште мотоцикла и рекао пријатељу да вози што може брже.

Кад су стигли помахицалу животињу, Белтрамо се сав извио на седишту и успео да ухвати узде, али му их је коњ истргао. То се поновило још једанпут. Тада се он усправио на седишту и акробатским скоком бацно се коњу на леђа, ухвативши му се обема рукама око врата.

Коњ га је тако носио још десетак метара, а онда је стао...

Скијање усред Африке

Недавно је на теренима планинског ланца Рувензори, у граничном појасу између Конга и Уганде, одржано прво скијачко такмичење у пределу екватора. Оно ће се отада приређивати сваке године под називом „Екваторски шампионат у скијању“.

Да би учествовао на овом такмичењу, афрички Црнац Тимотеј Базарабуса је са својим друговима пешачно четири дана кроз тропске џунгле и преко замки на дивље звери до снега на легендарној Планини Месеца.

Такмичења су одржана на висини од близу 4.000 метара и такмичари су могли, док чекају свој ред, да уживају у дивним вјидицима који се пружају ка реци Семитки, чувеној по многобројним крокодилима, док су ови разјепљених чељусти очекивали да се неки задутати смучар сјури ка њима.

После такмичења, у коме је победио баш Црнац Базарабуса испред неких који су већ били опробали своју вештину у разним европским смучарским центрима, организатори су изјавили: „Снег на екватору је исто тако добар као и онај на Алпима“.

Рекорди у птичјем свету

„Најпрлатије“ од свих крилатих створења је америчка птица звонар, чија вечерња песма потсећа на звук звона. Глас ове птице може да се чује чак и на удаљености од шест километара.

Једина птица-грабљивица која уме да пева живи у Африци. То је такозвани афрички кобач-певач.

Колибри је једина птица која може да лети и наопако. Највећи путник птичјег света је једна врста морске ласте која живи на Антарктику, а своје младе изводи на Арктику. Приликом сваког лета од Антарктике до Арктика и наопако ова птица превали 30.000 километара. Рекорд у нон-стоп лету држи америчка звиждовка која сваке године, преко отвореног мора, лети од Лабрадора до Бразилије, превлађујући без одмора 5.000 километара.

Најдужеживија птица је соко, који живи и по 160 година. Белоглави кравај живи 120, а сурн орао, неки папагаји и буљине по 100 година.

200.000

цветних биљака

Ненадмашну лепоту стваралаштва природе стручњак види у сваком њеном делићу: у сивим кречњачким брдима он види драме и романе који су се збивали милионима година. За обичног човека све је то мало или нимало привлачно, јер он ужива само у оном јако видљивом делу природе који се одражава у разноликости облика и лепоти боја, на пример: риба, птица, цвећа и другог.

Цвет својим мирисом и живом бојом издалека позива човека да ужива у његовој лепоти. Неки стручњаци сматрају да би људи који би желели да сазнају име свих врста цветних биљака требало

да науче и запамте око 200.000 имена. То је претешко и за великог стручњака.

Али, сви цветови нису лепо и људи не осећају никакво уживање када их посматрају. Неки су тако неугледни да се и не сматрају као цветови.

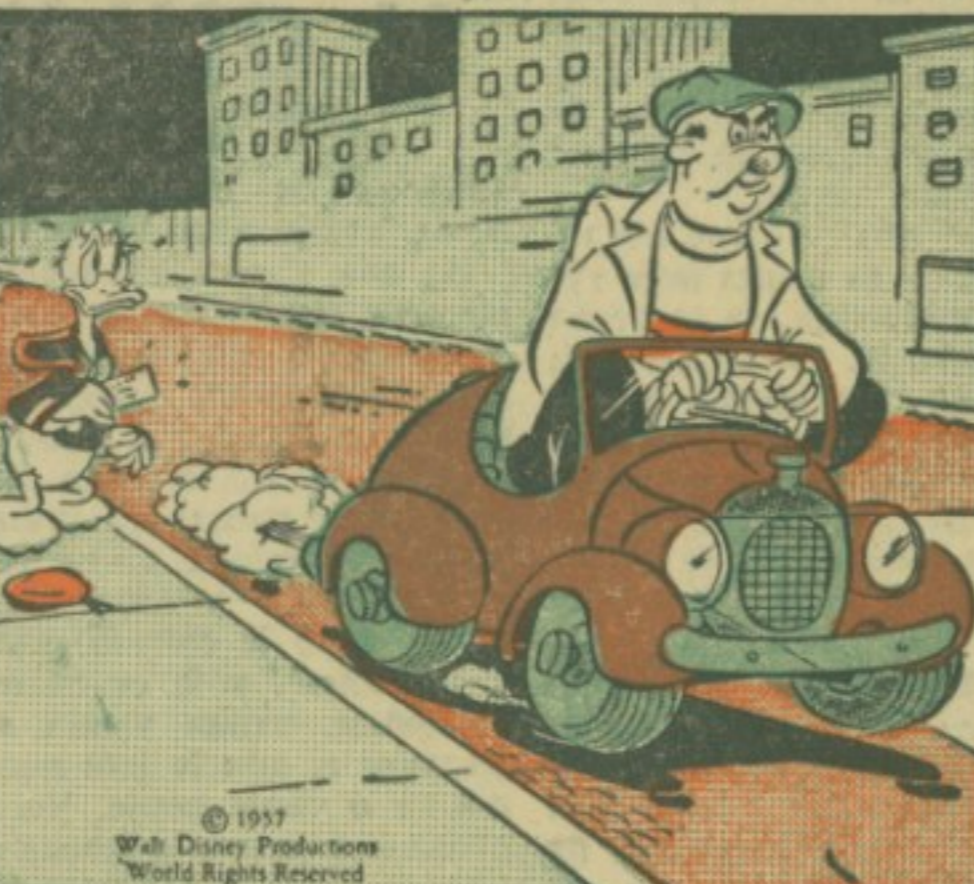
Домовина цвећа је цео свет, а његово „путовање“ траје милионима година. С једног места на друго често су га премештале природне силе, некад су то чинили стручњаци гоњени научним тежњама, а некад и обични људи због дивних боја и снажних и опојних мириса. Много цвећа људи гаје по кућама, у баштама, а много — у народу познато као пољско цвеће — расте и развија се само у природи у свим деловима света. На слици се види један делић огромних и пустих делова Аризоне околине разноврсним пољским цвећем.

Цвет има велики значај у природи. У основи он служи за размножавање биљака. Када га посматрамо видећемо да се налази на крајој или дужи дршци и да се састоји од „вих делова: чашнице, крунице, прашника и тучка.

★

Тврд као бронза

Хемичари једне лабораторије у Немачкој открили су, истовремено кад и амерички хемичари, једну нову пластичну материју. Припада групи полиестера и названа је „лексан“. Њена тврдоћа је толика да од ње ливени експерти пролазе лако кроз даске. Овај материјал јачи је од најлонског, несаломљив је и не губи облик на топлоту, а уз то је и непромоћан. Лексан се употребљава као одличан електрични изолатор. Мисли се да би могао да послужи за израду неких машинских делова и да чак конкурише бронзи.

Тарцан у аустралиским мочварама

Капетан аустралиске авијације Норман, који је био принуђен да се авионом спусти недалеко од једне пешчане узале на потпуно пустом аустралиском Северу, пронашао је „правог“ Тарцана и његову жену. Дуга риђа коса му је падала на рамена, а био је подунаг. На стотине километара наоколу није било живе душе. Капетан му је пришао и ословио га. Он му је одговорио чистим енглеским језиком.

„Тарцан“ је рекао да се зове Франк Кери, да има 26 година и да је са својом женом, болничарском, пре три године напустио Енглеску у жељи да усављен живи у природи. Станују у колиби исплетеној од прућа, гаје поврће, а стрелама убијају дивље ћурке, рибу и огромне пуштере игуане. Прец капетановим очима, Кери и његова жена су без страха препливали велики залив пуни крокодила и изгубили се у барском растинју. Изјавили су да се никада неће вратити цивилизацији.

★

Тражи се инсект...

Једна америчка фирма пустила је у продају нову врсту прашка против инсеката на бази диелдрина који је према оцени стручњака 21 пут ефикаснији од ДДТ-а. Да би рекламу за свој производ што боље поткрепила, фирма обећава овакоме ко пронађе живог инсекта после тренутног додира с новим инсектицидом — награду од 25.000 долара.

★

Мађари крај Нила

Директор Института природне историје у Будимпешти др. И. Борош објавио је недавно занимљиве податке о једном племену од 7.000 припадника које се зове Мађараци, а живи на обалама Нила у Средњем Судану. То су, уоствари, потомци Мађара које је султан Сулејман II у 16 веку прогнао из Мађарске у Северну Африку. Ове јесени, једна мађарска етнолошка експедиција отићи ће у Африку да би проучила прошлост својих афричких сународника.

★

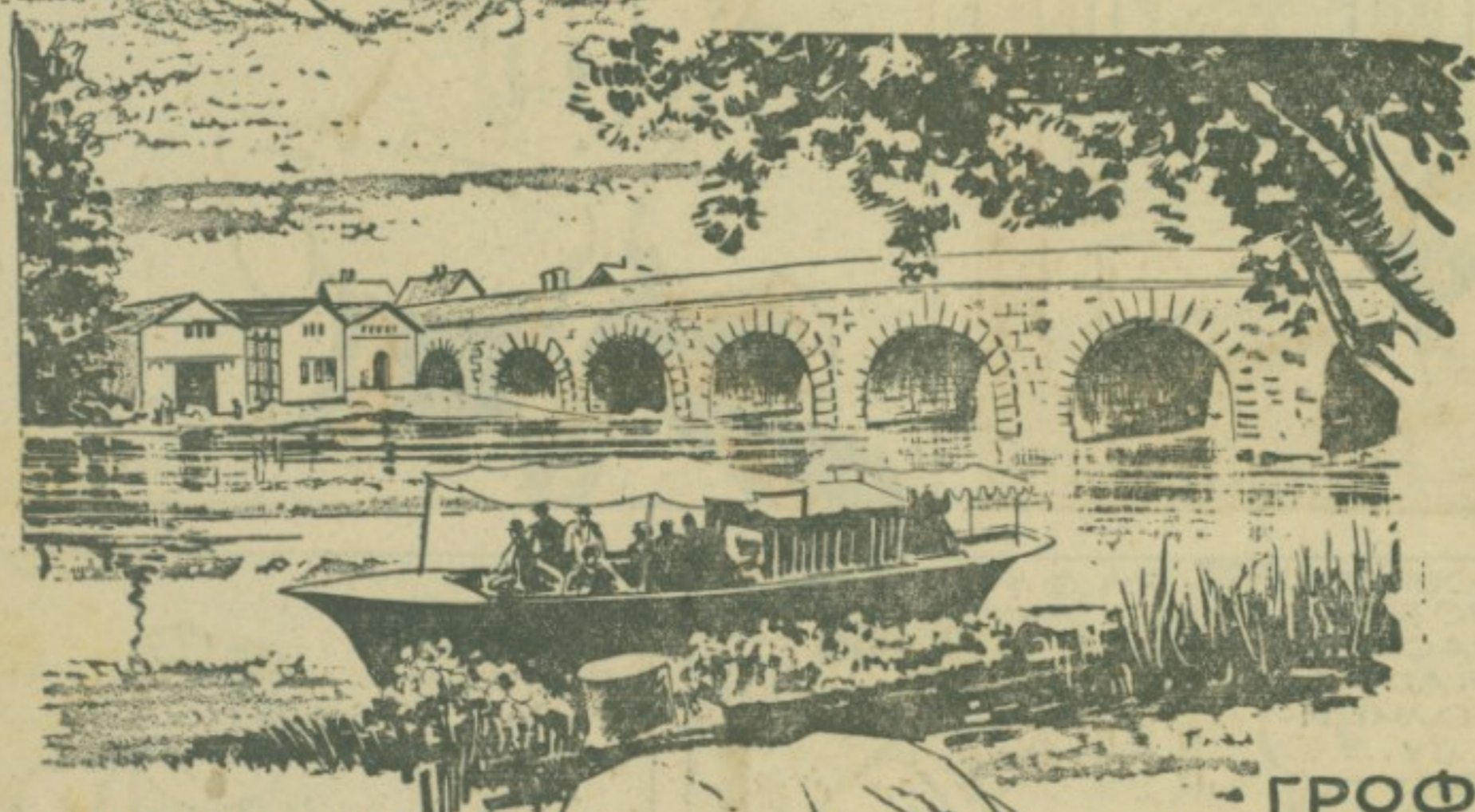
Лабудови се враћају...

★

После пет месеци проведених у зимским склоништима, лабудови са реке Алстер, која протиче кроз Хамбург, крену у масама према оним водама и обалама које ће им бити станиште за остатак године. То је приказ који на почетку сваког пролећа привлачи хиљаде Хамбуржана. Дивне беле птице полазе на своју вратку сеобу сваке године готово у исто време — првих дана априла. Атмосферске прилике на то немају утицаја, па ни закаснило овогодишње пролеће није их омело у томе. Лабудове су на њиховом путу пратиле „патроле“ друштва за заштиту животиња.

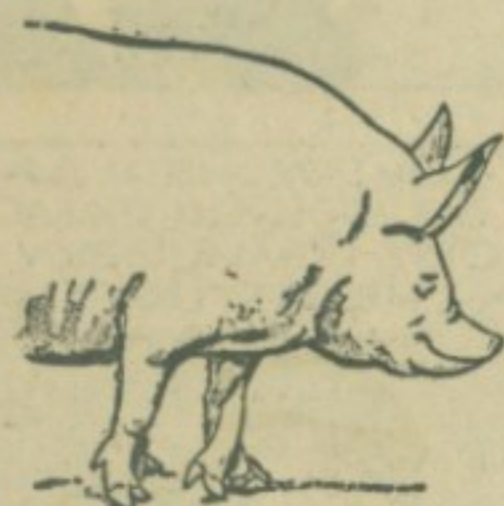
Ripley's

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

ЗА ПРЕЛАЗАК

ПРЕКО ОВОГ МОСТА У МЕДЕНХЕДУ, У ЕНГЛЕСКОЈ, ПЛАКАЛО СЕ ПУНИХ 200 ГОДИНА ПО ЈЕДАН ПЕНИ, А ЗА ПРОЛАЗАК ИСПОД ЊЕГА ПЕНИ И ПО

СВИЊУ СА 4 ПРЕДЊЕ НОГЕ ИМАО ЈЕ ХЕРБЕРТ МЕЛИК ИЗ КЕНФИЛДА (САА)

ГРОФ ВАЦЛАВ РЖЕВУСКИ

(1765-1831)

У СВОЈЕ ВРЕМЕ ЈЕДАН ОД НАЈБОГАТИЈИХ МУДИ У ЕВРОПИ, ПОСЛЕДЊИХ 16 ГОДИНА ЖИВОТА НОСИО ЈЕ ЧАЛМУ, ЈЕО СИРОВО МЕСО И ЖИВЕ РИБЕ, КОЈЕ ЈЕ ГУТАО ЧИМ БИ БИЛЕ УЛОВЕНЕ

"КРОКОДИЛСКИ НОВАЦ"

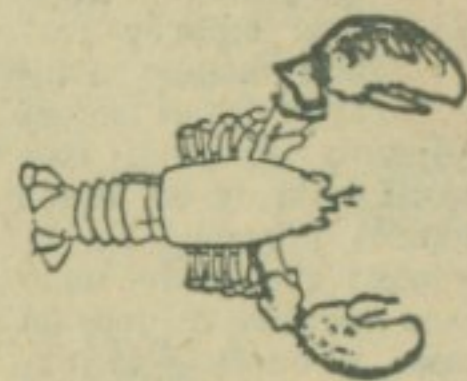
БИО ЈЕ У 17 ВЕКУ

ЗВАНИЧНА НОВЧАНА ЈЕДИНИЦА У МАЛАЈИ

ХЕРИ ХЕМСКЕРК

ИЗ ЛИЛИДЕЈЛА, У АУСТРАЛИЈИ, ПОПИЈЕ СВАКОГ ДАНА 90 ШОЛА ЧАЈА

И КОД ЗАСТОГА КАО КОД МУДИ ИМА ЛЕВАКА

ХРАМ ФИЛОЗОФИЈЕ У ЕРМЕНОНВИЛУ, У ФРАНЦУСКОЈ,

НИКАД НИЈЕ ЗАВРШЕН - КАО СИМБОЛ МИШЉЕ ЊА ДА НАУКА НИКАД НЕ МОЖЕ ДА ДОСТИГНЕ ЗАВРШЕНОСТ
ХРАМ ЈЕ ПОСВЕЋЕН РУСОУ, МОНТЕСКИЈЕУ, ВОЛТЕРУ, ДЕКАРТУ, ЊУТНУ И ВИЛИЈЕМУ ПЕНУ

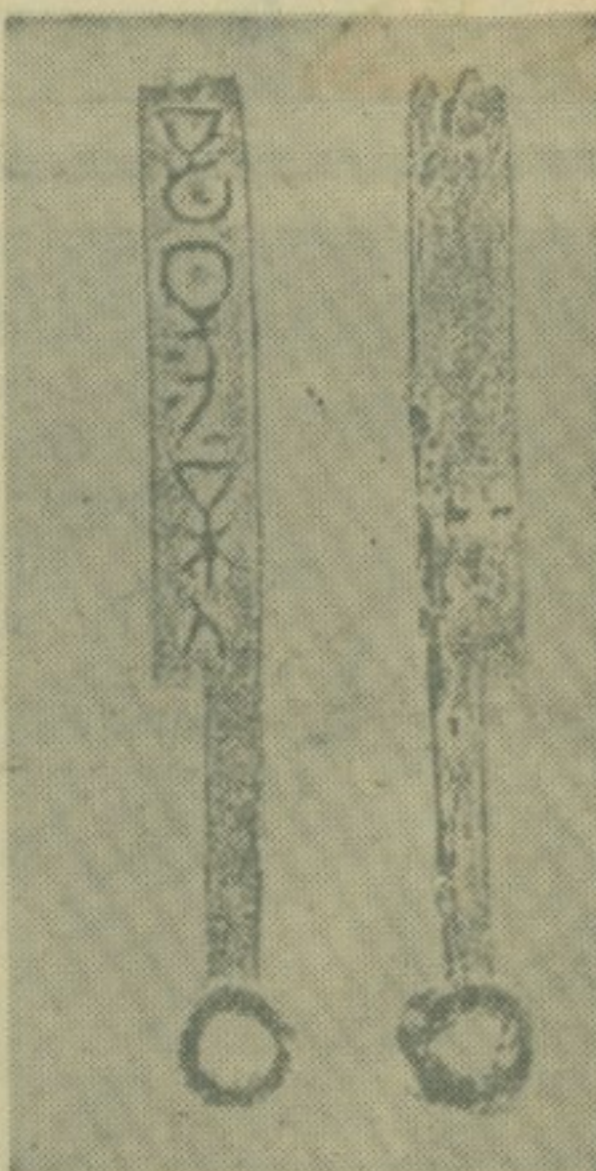

Ашови и ножеви као новац

Као што је кинеска цивилизација једна од најстаријих на свету, тако и кинески новац спада међу најраније у историји. У старој Кини, као и у многим другим земљама, каури-шкољке биле су најстарије средство за плаћање. Међутим, кад број шкољки до којих се могло доћи више није био довољан, народ је почео да прави копије тих шкољки од кости и камена, а касније и од бронзе. Бронзане копије каури-шкољки појавиле су се око десетог века пре наше ере и уствари су биле први метални новац у Кини.

Негде између седмог и петог века пре наше ере Кинези су почели да израђују предмете од гвозђа. Гвоздене алатке биле су много тражене. У почетку су чак ашови и ножеви служили као нека врста новца, јер се у замену за њих могло добити све остало. Касније су мање копије ашова и ножева употребљаване као јемство трамле која ће се тек извршити, из чега се временом развио метални новац у облику ових оруђа. Најстарији досад сачувани новчић у обли-

ку ашова потпуно личи на прави ашов, док су каснији, уместо равне сечнице, имали два широка зупца. Највећи међу тим новчићима-ашовима били су дугачки десет до тринаест сантиметара, а тежки 30 до 40 грама. Новчићи-ножеви појавили су се нешто касније. Сви су на дршци имали округло отвор, док су им сечива била разли-

чита: оштра, заобљена или правоугаона на врху. Њихова тежина кретала се између седам и педесет грама. Занимљиво је да се у провинцијама ближим мору више употребљавао новац у облику ножева, што се објашњава тиме да су се њихови становници претежно бавили ловом и риболовом и да им је нож — прави, наравно — био најглавније оружје, док је становницима у унутрашњости, земљорадницима по занимању, ашов био „ближи“.

Пред крај периода познатог у кинеској историји под именом Зараћених Држава (403—221 пре наше ере) у Кини су се појавили први округли метални новчићи који су, сви без разлике, били пробушени на средини. У трећем веку наше ере Кинези су добили први стандардни метални новац, такозвани „пан лијанг“, који је постао јединствено средство за плаћање у читавој Кини. Уместо округле рупе у средини, „пан лијанг“ је имао четвртасту.

Папирне новчанице појавиле су се у Кини већ у десетом веку, 700 година раније него у Европи.

Врана пред гнездом у пламену! То је први утисак који се добија с наше фотографије. Неко ће се вероватно сакажити над птицом којој инстинкт не дозвољава да се удаљи од ове ломаче. Можда ће на њој и сама жива да сагори? — помислиће други.

Међутим, ако се боље погледа, видеће се да птица није тужна, већ, напротив, да се осећа веома пријатно. Шепури се, усправља, шири крила, па ће чак касније задовољно да се ваља по запаљеној слами. Овакви тренуци, кад се птица „купа“ у диму на очиглед људи, не догађају се често. Фотографија коју доносимо још је ређа и од самих призора, а начинила ју је Цејн Бартон, кћи чувеног енглеског зоолога Мориса Бартона.

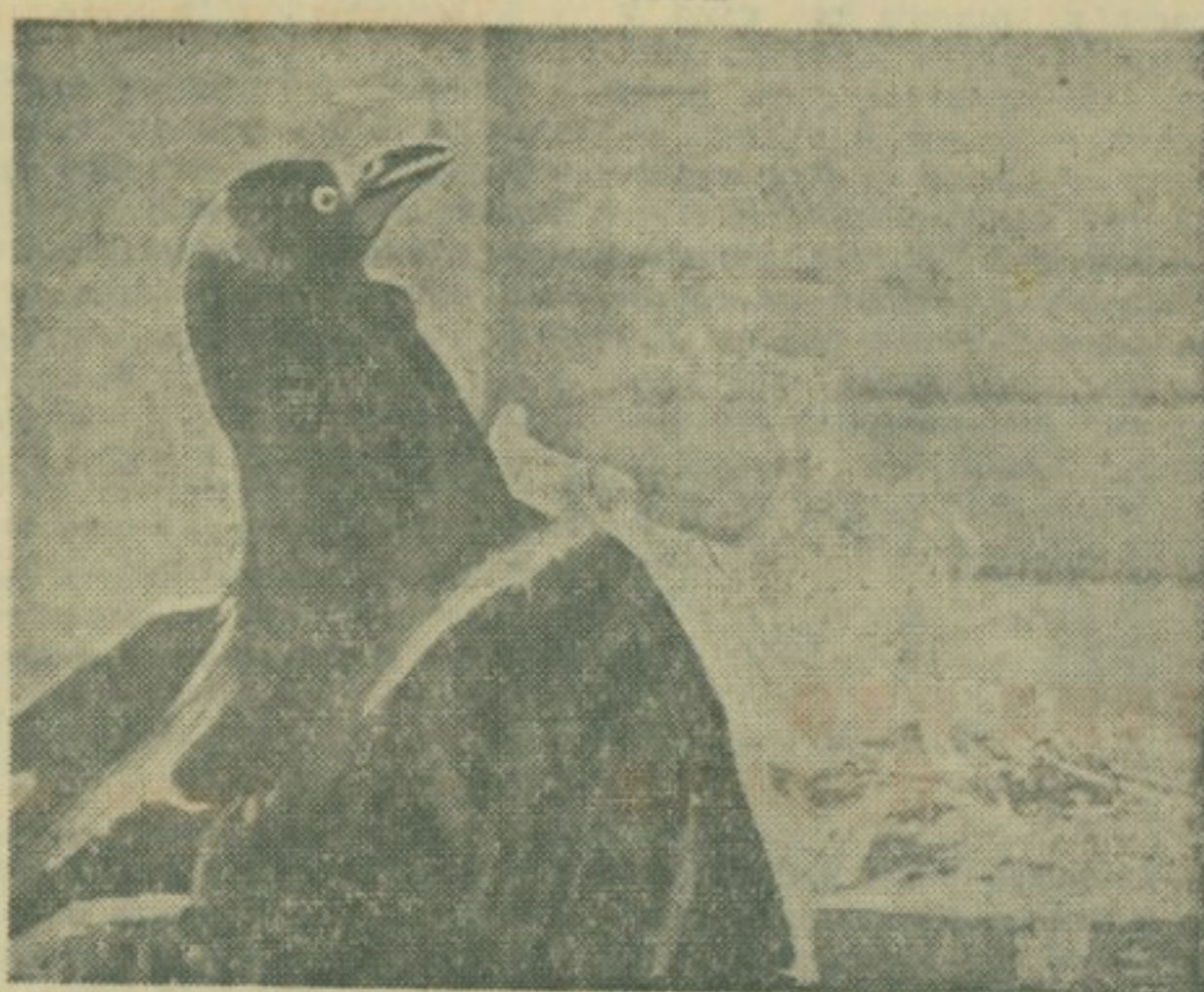
Још од старих Египћана па кроз Средњи век упорно се преносила легенда о птици фениксу која живи по неколико стотина година и, уочи угинућа, гради гнездо од мирисавог шибља и трава. Пошто га начини, каже легенда, феникс доноси жар, запали гнездо, па у пламену и сам нађе смрт. Из тог пепела рађа се нови феникс.

Ова бајка, за коју су знали стари Египћани, Грци, Римљани и Арапи, обила је касније ове континенте, али на основу чега је постала нико није могао да објасни. Тек доцније, неки природњаци су почели да траже њено порекло у чињеници што извесне птице, као и сврака научника Бартона, имају потребу за пламеном и димом.

Извесни писци су постанак бајке о фениксу доводили у везу са светом чапљом и староегипатским обожавањем сунца. Други су указивали на то да су птице у свим временима биле проузроковачи многих, чак и озбиљних пожара. Још је историчар Плиније забележио да су, носећи у свом кљуноу гранчицу која је на једној страни ужарена, подметале пожар у кровове од сламе, услед чега су многе римске куће биле претворене у пепео. У једном запису се помиње да је пожар који је 1303 године уништио један део Лондона проузрокован жаром који су птице донеле. Овакви пожари били су чести све до 18 века, кад су

Кућање у диму

кровови од сламе замењени мање запаљивим материјалом. За ове записе столећима се нико није интересовао, све док орнитолози нису недавно открили наклоност извесних птица према пожару и диму. Прво су посматране птице које праве гнезда на димњацима и утврђено је да се оне заиста „купају“ у диму. Ова потреба врло је слична „купању у мравима“, које се састоји у следећем: птица узима мравља кљуном и, док је још жив, трља га о своје перје. Често га ставља у паперје крила или просто стане усред мрављњака, рашири крила, савије врат и с највећим задовољством се ваља преко мрва.

Пошто је врло мало људи било у могућности да посматра такве појаве, искуство професора Бартона и његове кћери сматра се значајним за науку о птицама. Ево у чему се оно састоји. Они су рукама сламе спустили на под овећег кавеза у коме су чували једну припитомљену врану. Затим је професорова кћи, с обема рукама у кавезу, креснула шиблицу. Чим је палидрвце плануло, врана је

јурнула и кљуном дограбила шиблицу, да је одмах затим гурне испод крила. Девојка није била у могућности да запали сламу, јер чим би креснула шиблицу ова би се већ нашла у вранином кљуноу. На крају је ипак успела да запали сламу, која је одмах букнула. Видевши велики пламен, птица је јурнула у ватру и почела по њој да се ваља.

Слама није одједном изгорела. После пламена, она је почела да тиња и за то време ширио се густ дим. Врана је, не склапајући раширена крила, лежала на слами, и само би се с времена на време дизала, вероватно кад би је уснијана сламка опрљила мало јаче. Којипут би истегла врат и отворила кљуно, као да удише дим, који би одмах издахнула испод крила. Може да изгледа чудновато што том приликом није опекала унутрашњост кљуна, али за све то време кљуначка јој се обилно преливала преко њега.

Професор Бартон је више пута поновио опит и врана се увек залетала у запаљену сламу. Чак се догодило још нешто, чему се најмање надао. Птица је научила да кљуцањем у фосфорни део палидрвца сама изазива ватру. Према Бартоновим речима, и сама појава сламе и кутине са шиблицама у вранином гнезду утицала је на њу тако да јој се радост читала из узнемиреног држања.

леђима да потражим свеже месо за храну. Кад смо стигли до једног честара, неколико јелена протрча испред нас, скривајући се у сенци дрвећа. Њих није лако стићи. Идеш за њима кроз шуму, али никад немаш утисак да си им се примакло. Следећи их на тај начин, само губимо време. Најзад, рекох Мохамеду да желим да сиђем, а он нека их обиђе и натера у мом правцу.

Теми се опусти на колена. Клизећи, сишла сам низ његов реп. Чак и у овом положају

Тражили смо леопарда али без успеха. На коју се страну упутила звер? Можда смо и леопард и ја ловили исте јелене?

Наставили смо пут сасвим тихо. Слон је у стању да се покреће готово без икаквог шума. Још ако је добро извежбао, не чује се ни шустање увелог лишћа под његовим ногама. Одједном, појави се један јелен. Нанишаних. Око ме ни овога пута није преварило. Натоварили смо јелена на Темијева леђа.

јелена. Он диже главу и наћули уши. Његове огромне очи сјајале су као лампе на месечевој светлости. Одмах ишчезоше у трку.

Изгубила сам претставу о времену. Месец зађе. Одједном, у помрчини, на крају стазе, приметих леопарда. Срце ми закуца. Трен раније, стаза је била пуста. Сада, звер је била ту, испред мене, и седела на задњим шапама. Немогућно ми је да је у помрчини нанишаним тачно. Кад би само хтела да пође мало напред!

Леопард не окида поглед с прасета, које га избезумљено посматра, а онда леже, с грудима приљубљеним уз земљу.

Пролазе минута, можда и сати. Не могу више да издржим и, мада је угао за нишанрџав, решавам се да пуцам. За, крхавши пригушено, леопард само отскочи, окрену се и у трен ока ишчезе. Највећи леопард кога сам икад видела! И баш њега да промашиш!

На моје велико изненађење, појави се с десне стране други леопард, још већи, и смело пође према прасету. Нисам могла да верујем својим очима. Шума ућонула у ноћ још је одвањала од пушња који тек што сам испалила.

Леопарди се обично крију и нападају своју жртву изненада. Међутим, овај иде стазом без журбе и право према прасету, које покушава да се сакрије иза дрвета за које је привезано. Звер заурла. Задрхтао као да ми је кроз тело прошла електрична струја, а прасе од страха паде на земљу. Нанишанич и повикох обарач. Огромна мачка се пропе и паде као громом погођена.

Тада нисам могла да утврдим да ли су то била два леопарда или је један исти долазио да ми поново направи посету. Ако су два, где је онда друга звер? Завиждах кратко неколико пута. То је био уговорени знак гоничу — опасност није прошла, не долазите пешце.

Ускоро се огромна Темијева ситуета одрпа у помрчини, крећући се према моме дрвету. Слон је готово достигао до гране на којој сам седела. Скокчи на широка леђа и побосмо ка логору.

Ујутру рано, однели смо наш трофеј. То је била женка. Приредили су ми читав пријем, а дрвосече су пожуриле да потраже једног „шамара“ — урођеника који је био кожар — да одере леопарда.

Мало касније вратила сам се на место заседе. Надала сам се да ћу утврдити да је постојао и други леопард. На крају шумског пута, на приличној удаљености од места где је женка пала, открила сам трагове крви. Мало даље, нашла сам и друге. Али, ништа више.

Пошто сам испитала цео тај предео, открих на стази кап крви. Поред ње налазила се широка и дубока јама. С прстом на обарачу пушке, нагнух се да бих испитала отвор и, сасвим на дну, опазих животињу, чије је крзно имало црне шаре. Није се могло сумњати, икако је леопардова камуфлажа била изванредна. Распознах главу. Отворене очи имале су хладан и упоран поглед. А и да су биле затворене знала бих да је рањена звер још жива. Постојала су, значи, два леопарда.

Неколико дана по повратку, била сам кажњена: добила сам напад маларије, најтежи који сам икада имала. Али, утеха ми је била што за извесно време сељаци неће губити своју стоку. Краве ће се скупљати сваке вечери кад чују шумско звоно и враћаће се у стаје, живе и здраве.

ЛОВНА

Пре рата, Моника Мар- где је њен муж био интен је провела шеснаест спектор шума и вода. година у Индији, у шум. Овај чланак је узет из ским пределима Бенгала, њене аутобиографије.

ЛЕОПАРДА

Теми је висок као аутобус. Изненадних се кад видех Мохамеда како, иако се тек удаљио, окреће свога слона и враћа се натраг. Стигавши до мене, он пригушеном гласом рече да је видео леопарда. Трава је овде била виша од мене. Са земље нисам могла ништа да урадим.

Кад је слон већ на коленима, не употребљавамо лествице да бисмо се попели на његова леђа, већ то чинимо помоћу његовог репа, а ако је на ногама онда се обесимо о сурлу, коју пружи у нашем правцу чим му то наредимо. Теми има много лепих особина, али ја нарочито ценим његову помоћ при пењању на његова леђа. И овога пута он је био услужан.

Кад је пала ноћ, сместих се опет у заседу, али удаљенију од прве. Овога пута, да бих растерала мушице и инсекте који су ме мучили прошле ноћи, намазах врат и руке парафинским уљем. Месечина је осветљавала предео.

Разни звуци не дозвољавају ми да заспим. Одједном, у подножју дрвета опазих сиву њушку уперену према мени. Spreма ли се леопард да ми се придружи? Не. То је само јазавац, одлично камуфлиран месечевом светлошћу. Удаљаво се љубљајући се. А тада се на стази појавише два јелена, идући лаким кораком. Како је то чудно! и пријатељи и непријатељи живе и размножавају се у истој шуми! Нешто је пробудило пажњу једног од

пард кога сам икад видела! И баш њега да промашиш!

На моје велико изненађење, појави се с десне стране други леопард, још већи, и смело пође према прасету. Нисам могла да верујем својим очима. Шума ућонула у ноћ још је одвањала од пушња који тек што сам испалила.

Леопарди се обично крију и нападају своју жртву изненада. Међутим, овај иде стазом без журбе и право према прасету, које покушава да се сакрије иза дрвета за које је привезано. Звер заурла. Задрхтао као да ми је кроз тело прошла електрична струја, а прасе од страха паде на земљу. Нанишанич и повикох обарач. Огромна мачка се пропе и паде као громом погођена.

Мој муж се баш припремао за пут у суседну покрајину, кад дође један од шумских чувара и рече да је један леопард заклао два вола која су припадала дрвосечима.

Петер није имао времена да ма шта предузме пре свог одласка. Лов на леопарда изискује детаљну припрему. Разговарајући са мном о томе, Петер је сигурно приметио сјај у мојим очима, јер ми је, опраштајући се са мном, неколико пута нагласио да не напуштам кућу.

Сутрадан стиже и друга поручка. Овога пута леопард је заклао једног бивола, иако обично не напада овако велике животиње. Осетила сам да ме ова звер привлачи. Петер је далеко. Нико неће моћи да ме задржи.

Гоничу слона Мохамеду рекох да упрегне Темија, огромног слона који се ничег није плашио.

Требало је да одемо до шуме удаљене око 25 километара. Да бих прекинула монотонију пута, заузела сам место вође и села на Темијев врат: када треба да окренем слона лево или десно, ја једноставно стављам ноге под његове уши које наизменично додирују нојним палицама. Сунце је било високо на небу, и жега готово неподношљива. Одједном, Теми увуче сурлу у грло, затим размахну њом и попрска се водом. Што не можемо и ми овако да понесемо своју резерву воде и зашто нам нос не служи као туш!

ЗДРАВСТВЕНО СТАЊЕ ИНДИЈАНАЦА У САД

Данас и Индијанци знају за медицину као и сви културни народи.

У 1955 години број индијанског становништва у САД достигао је 472.000 душа, од којих 280.000 живе у резерватима. Услугама Министарства здравља користе се око 335.000 Индијанаца. Има их такође који још живе у племенима (135.000), привлачно удаљеним, тако да због тога не примају никакву медицинску помоћ, па је код њих смртност већа него код осталих. Од почетка овог века међу Индијанцима је почело да расте интересовање за медицину јер је број умрлих превасишао број рођених.

Најчешћа болест код Индијанаца је туберкулоза. Од ње највише умирају деца до пет година — двапут више него у САД; деца до петнаест година претстављају 40 одсто болесника у болницама, а одраслијима припада само 12% лекаја. После туберкулозе, најчешћа болест је запаљење плућа и црвене инфекције. Трахомом — тешком очном болешћу — заражено је три четвртине прегледане деце.

СПЛАВ ЗА СПАСАВАЊЕ

Класично средство за спасавање у случају бродолома су чамци и појасови. Међутим, сада се у Енглеској производе и сплавови на које се у случају катастрофе може да смести и по 20 лица. Чим наступи критичан тренутак, сплавови се баце у море, где се аутоматски надувају за 35 секунди. Бродоломници могу да се баце са бродана сплав, а ако скоче у воду и допливају до њега могу лако да се попуно помоћу степеница које на њему висе. Сплав је сигуран — не може да се изврне.

НЕ ЗНА НИ

ВИТЕЗ

НЕЗНАНИ ВИТЕЗ НАСТАВИО ЈЕ ПУТ КРОЗ ШУМУ...

МОРАМ ДА ПРОКРЕТАРИМ ШУМОМ БЕЗ ОБЗИРА НА КЛОПКЕ КОЈЕ МИ ЈЕ МОЖДА СЕР ЕДВИН ПРИПРЕМИО. ЈЕР, ИЗМЕЂУ ЊЕГОВОГ НАСИЉА И ПУТНИКА КОЈИ МОРАЈУ ДА ПРОЂУ КРОЗ ШУМУ НАЛАЗИ СЕ САМО... МОЈ МАЧ!

НИКО НЕ БИ ПОМИСЛИО ДА САМ ЈОШ ЈУЧЕ БИО БРАДЕН, СКРОМНИ ПРИПРАВНИК ЗА ВИТЕЗА, КОЈИ ЈЕ ЗА ВРЕМЕ ТУРНИРА ИМАО САМО ЈЕДНУ МИСАО: ДА ИЗМАМИ ОСМЕХ ЛЕПЕ СЕЛИЈЕ...

ДА... СА ЗЕБЊОМ САМ СЕКАО НАПАД ИСКУСНОГ ВИТЕЗА.

КАКО МИРНО БРАДЕН ОЧЕКУЈЕ НАПАД, СЕР ЕДВИНЕ!

СУВИШЕ МИРНО... ЗА МЛАДИКА КОЈИ ДОСАДНИКАД НИЈЕ БИО НА ТУРНИРУ, СЕЛИЈА!

СЕР ЕДВИН ЈЕ УДЕСИО ОВУ БОРЕУ САМО ДА БИ МЕ ОСРАМОТИО У СЕЛИДИНИМ ОЦИМА! РАДИШЕ ЋУ ИЗГУБИТИ ЖИВОТ...

ВООПЈЕ ЈЕ ПРОШЛО НА ПЕДАЛО ОД МЕНЕ... МОЈ ПРОТИВНИК ЦИРАО ЈЕ ТАМО ГДЕ ЈЕ МИСЛИО ДА ЋУ СЕ БАЦИТИ ДА ИЗБЕГНЕМ УДАРАЦ!

ВУУУУШ!

НАСТАВИТЕ СЕ

Живи шорпедо

У Напуљском Заливу једна огромна риба сабљарка, тешка преко 300 кг, налетела је на рибарску барку и гурила у њу свом снагом. Лађица се умало није преврнула, док је оштри нападач „мач“ пробрио њен бок, за драку промашивши једног од рибара. Кад су се снашли од изненађења, деветорица људи зграбили су весла и заподели огорчену борбу с нападачем. Риба је покушала да побегне, али није могла, јер је била прикована за брод. Најзад је умукла, оставивши у боку лађе своје оружје.

ЛЕКАРИ, НАДРИЛЕКАРИ И ШАРЛАТАНИ

Надриликар, шарлатана који „лече“ бапским лековима и варују лаковерни свет и несавесних лекара који у пацијенту не гледају болесника већ извор својих прихода било је у прошлости више него данас. Још у доба Ескулапа, оца медицине, био је познат лекар Демосед који је бирао само богате болеснике и без сти да истицао да је „здравље један од основних услова среће у животу, због кога је свако спреман да жртвује све своје материјално благо“.

У доба француских владара из династије Капет, лекари на двору називани су „краљевим физичарима“ и уживали су највише почасти. Око владара, који су често били изложени опасностима тровања налазило се много лекара, који су уствари били вештији у ласкању него у свом стручном послу. Тако је краљ Филип IV (1285—1314) имао дванаест личних лекара а ипак је умро од последица једног лаког паца с коња у шуми Фонтенбло. И поред више од 20 лекара који су га лечили, Луј X је умро у двадесет седмој години.

Лекари су често стицали велику моћ и вршили снажан утицај на владара. Тако је лекар

Луја XI Жак Готје био прави тиранин према њему, па га је чак убедио да ће осам дана по сле њега умрети од жалости, у шта је владар чврсто веровао. Архиматус, један од познатих шарлатана, говорио је, још у XI веку, својим колегама: „Болеснику увек обећавајте оздрављење, а онима који га окружују говорите да је тешко болестан. Ако оздрави, ви ћете бити славни и добро награђени, а ако умре сви ће вам признати да сте предвидели смрт“.

КО МОЖЕ БОЉЕ?

Отац популарног комесара Мегреа — тог француског Шерлока Холмса — књижевник Жорж Сименон, сматра се за најплоднијег писца XX века. Своје детективске романе већ више од 20 година пише неспорватним темпом — два романа месечно. Па ипак, 200 година раније постојао је један његов још плоднији претходник. То је познати шпански драмски писац Лопе де Вега, који је у току пола века написао 1.737 поворшних комада — сваког месеца по три.

У свету има свакојаких чуда, па и чудних листова, од којих се два штампају у Америци. Један је намењен једној породици, а други излази једанпут у двадесет и пет година.

Особеност првог листа је у томе што су његови читаоци, претплатници и даваоци огласа — чланови једне једине породице. То је стара британска породица Озборн — са око две хиљаде чланова расутих по Сједињеним Америчким Државама.

„Озборн кроникл“ — то је име листа — излази редовно једанпут месечно, али се појављују ванредна издања поводом важних породичних догађаја: венчања, рођења, смртних случајева или кад неко од чланова породице — а и тога је било — постане гуверниер неке савезне америчке државе или сенатор.

Икакве информације ни чланци који се не односе строго на породицу Озборн ни под којим условима не могу да се појаве на ступцима „Озборн кроникла“. Ова породица обилује значајним догађајима јер готово у сваком броју листа може да се нађе следеће обавештење: „Због обиља материјала, присиљени смо да тек у следећем броју објавимо листу позваних на банкет нашег драгог... (следи име неког члана породице Озборн).“

И овај лист, као и сви други, има рубрике: политичку, економску, уметничку, књижевну, филмску и спортску. Тако у њему можемо прочитати да је један студент Харвардског

У доба Луја XIV, медицина је још била на врло ниском ступњу. Њоме су се често бавили неки бербери и пустилови који су знали само за два лека: пијавице и средство за чишћење. Па ипак, ти надриликари имали су много болесника јер су сви дворани у својој

претероној поинзности хтели да подражавају чак и суверенове болести. Када је 1686 године Луј XIV оперисан од фистуле, око тридесет племића, иако су били потпуно здрави, захтевали су да буду подвргнути истој операцији како би се што више додворили „Краљу Сунцу“ и доказали му своју оданост.

Медицина је постављена на озбиљније, научне основе тек око половине XIX stoleћа. Па ипак, код многих лекара се још задржао стари обичај да обмањују болеснике. Један познати париски лекар понављао је чак и пред најтежим болесницима увек исту реченицу: „Уредиће ми то!“ Жена једног тешког болесника срела га је у ходнику болнице и рекла: „Ужасно време данас, докторе“. „Не брините ништа, уредићемо ми то!“ — одговорио је самозадовољно лекар.

2 најчуднија листа

универзитета (наравно потомак Озборна) скочио у вис 1,88 м., да је извесна мис Спенсер — чија је мајка члан породице Озборн — ангажована за снимање неког филма, или да је Пенсилванија Оил Компанија за свог вицедиректора наименовала Џемса Озборна, итд., итд.

Лист се највећим делом издржава од рекламе која потпада под општи наслов „Озборн купују код Озборна“. Ту се набрајају ресторани, бакарнице, пластичарнице, продавнице телевизијских апарата или пернионе финог рубља — који су власништво или којима управља један од рођака. Администрација одбија све огласе и рекламе оних фирми и предузећа чије сродство са Озборнима није непобитно утврђено, или је сувише далеко.

Иако у САД званично постоји свега око две хиљаде Озборна, „Озборн кроникл“ се штампа у 5.000 примерака. Сви примерци шаљу се искључиво претплатницима.

Други лист, „Канибал“, није ништа мање интересант од првог. То је орган пријатеља животиња и његов главни задатак је борба против сваке потрошне меса, јер чланови удружења сматрају да хранити се месом претставља најобичнији канибализам. Тако су још 1884 године противници потрошне меса у држави Дакота (САД) организовали своје удружење како би били јачи у борби против овог „варварског“ обичаја, па су основали и свој лист, који су назвали „Канибал“.

После неколико недеља излажења, на захтев удружења месара и рибара, власти су забраниле овај лист, уз образложење да ремети јавни ред и поредак.

Исту судбину доживело је још неколико листова са истом тенденцијом, све док се једног дана неки домишљати адвокат није сетио једног старог закона — а закони у САД нису исти ни у једној од 48 савезних држава — који одређује да се забрана листова има ограничити на публикације које излазе чешће од 25 година.

— Сада нам ништа не могу! — узвикнули су пријатељи животиња у Дакоти. — Ми ћемо штампати наш лист сваких 25 година, тако да нас никада, ни локални ни федерални закон неће моћи да ограниче.

Они су одржали реч и, 1885 године појавио се лист са огорченим памфлетом у ко-

стајало да лист излази четири пута током једног столећа.

Други број листа појавио се с математичком тачношћу, 1910 године, с том разликом што је промењен директор, јер је оснивач и ранији директор листа Г. Елиот био већ умро. Зли језици су говорили да је умро зато што се хранио искључиво воћем и поврћем. Тај други број уредио је и објавио његов син Бернард Елиот, али није био ништа мање жуљан од претходног. Са заловољством је констатовано да се број вегетаријанаца осетно повећао за протеклих 25 година и да постоје изгледи да ће постепено цела америчка нација прићи овом покрету.

Сличан је и трећи број, који је објављен 1935 године. Пошто је опет стари уредник био умро, број је припремио и издао унук оснивача, Питер Елиот III, који сада увелико припрема четврти број за 1960 годину.

Ако све буде ишло како треба, „Канибал“ ће 1985 године истовремено прославити своју стогодишњицу излажења и свој пети број.

НИЈЕ БИЛО ОСТРВО

Становници италијанског приморског места Трапанија били су недавно сведоци једног необичног природног феномена. Први га је приметио чувар светоника на острву Фабиано: око девет и по часова ујутру угледао је на пучини неку тамну масу како израста из мора. Одмах је позвао све који су се затекли у светоник и они су видели исти приказ. Сумње није могло бити — то се рађало ново острво, настало вероватно под дејством подводног рада вулкана. Висина „острва“ процењена је на око 150 метара. Кад се то рашчупло, на обали се окупала маса света. Сви су били сложни у томе да је пред њима острво. А оно је, на очиглед свих, и даље расло. Тада је неколико најсмелијих село у чамац и пошло у том правцу. С њима су се укрцали новинари који су се ту затекли, сигурни да већ имају у џепу узбудљиву репортажу о рађању новог копна. Велико је било њихово разочарање кад су се уверили да острво не постоји. Била је то само густа магла која се спустила на површину воде.

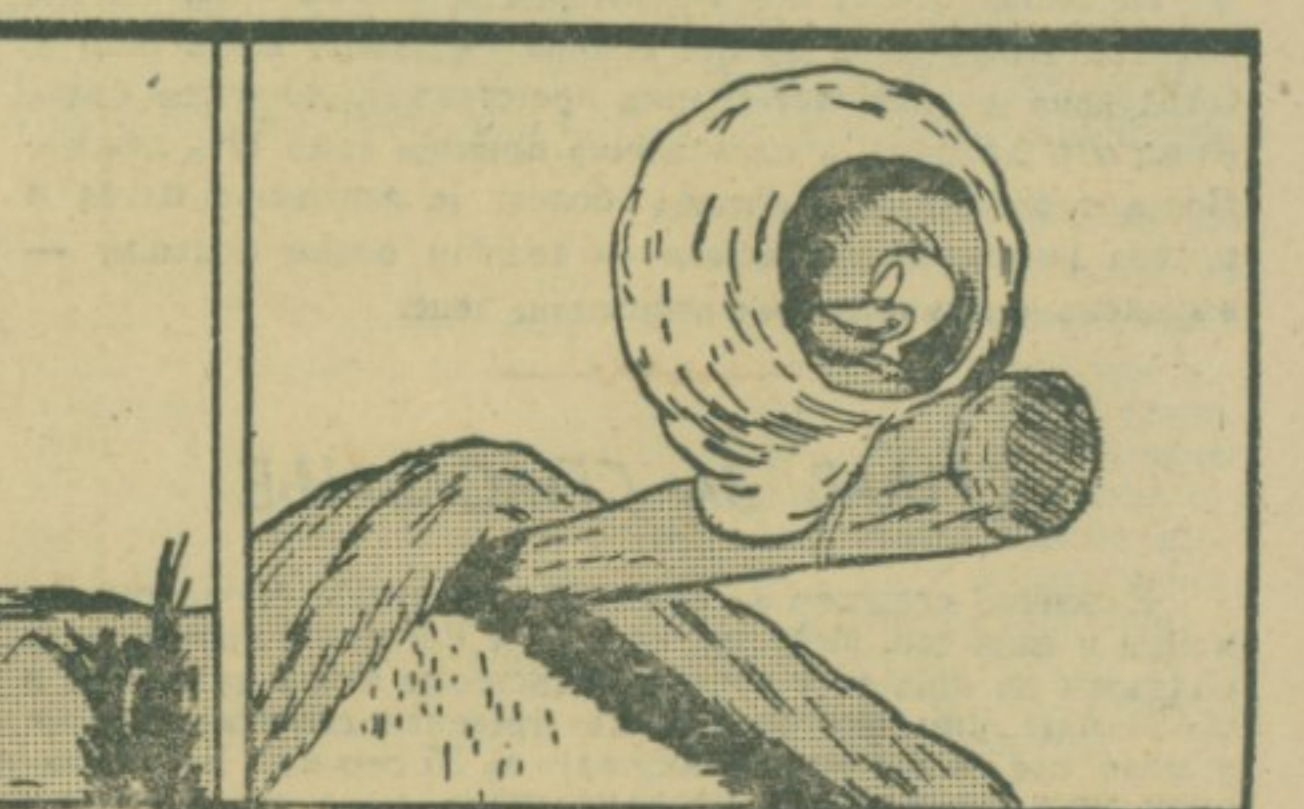

Гуска ја спаса

Док се пео на сенару, Пјетро Фузер из околине Тревиза, у Италији, оклизуо се и пао главачке са висине од преко три метра. И ко зна како би прошао да се баш у том тренутку није нашао под њим једна од његових гусака и ублажила му пад. Фузер је претрпео само незначитне озледе, док је гуска-спасилац остала на месту мртва.

Над пампом, бескрајном аргентинском равницом, свануло је дивно јутро. Сунце тек што се родило.

Чак и птица-раноранилица, чије гнездо изгледа као буре, још спава.

На овој уметничкој слици хрватски сликар Фердо Кикерец приказао је како се црногорски перјаници одмарају пред кулом бега Љубовића и пију хладну воду из цистерне.

У то време, 1876 године, на том месту налазио се и специјални извештач новосадског листа „Застава“ који је тај догађај описао, па га овде доносимо и изводу:

„Сутрадан, у суботу, 2 јула 1876 године, у подне спустисмо се у дивно чувено Невесињско Поље, које је и свим природним красотата лепше и богатије од Гатачкога Поља. Овде је пуно жумића и забрћа да би се сли-

кар занео те не би знао који ће пре да изради. Сведа мирише трава и шума од лешника и крупних црвених јагода. Овакве сам пределе познавао само из пе-сама, а сада их гледам на јави.

У једном од оваких најлепших крајева налази се кула бега Љубовића, окружена ливадама, шумицама, воћњацима и њивама засађеним цвевима.

Наша војска прође покрај куле, а кнез са перјаницима и осталим својом пратњом иђе у пусти-бегове дворе, у којима беше са-мо један старац хришћанин. У кући поред живине и паса бија-ше много вина и ракије, затим меда и другог јестива. По голе-

1 мај 1692 Неуспела продаја Лике и Крбаве

У нашој прошлости можемо, поред дивних примера јуначког отпора наших људи и народа против туђина, наћи и на доста случајева у којима се огледа свирепост и безобзирност непријатеља који је владао нашим крајевима. Један од таквих је и неуспела продаја Лике и Крбаве „као обичне робе“. Овде ћемо кратко изнети шта су о томе наши историчари забележили.

Финансијска ситуација бечког двора била је лоша. Новица никад није било доста, али су се „ловитљиви“ људи снашли, па су 10 фебруара 1692 склопили уговор с грофом Адолфом Синцесдорфом по коме му бечки двор продаје Лику и Крбаву с градом Карлобагом за 80.000 форината.

По овом уговору гроф Синцесдорф постао је прави „семаљски господар“ ових наших крајева, а становници су се морали покоравати грофовим „законима“.

Али, то је био рачун без крчмара. Ова срамна вест као муња пролетела се кроз све крајеве. У Лици и Крбави створила се права узбуна.

— На ово се може само оружјем одговорити, — брујао је на све стране.

Када је повереник аустријског цара Јурај Нађи стигао у Карлобаг 1 маја 1692 године, да би га говорио о продајој Лици и Крбави пренео са државке на грофа Синцесдорфа, узнемиреност је била на врхунцу. Нађи је о томе обавестио неке кнезове, а он сам је на време отпутовао. Догађаји су се брзо развијали и 18 јуна исте године у Карлобагу пристаје плаћа с грофовим стварима, али је њихово искрцавање опречено. Бечки двор стално добија извештаје о бунтовном расположењу народа. Међутим, гроф не обраћа пажњу на то и силом покушава да сломи отпор, али све је узалуд.

— Ове бунтовне и необуздане становнике не могу да покориш, па стога молим да ми ви помогнете, — нише он у Беч.

Већ 8 јула 1692 он употребљава силу да би узео у посед ове наше покрајине. Али, када је дошло до борби, гроф је присиљен да се повуче. Жестина отпора се повећава и у „Лици још увек прају опасни ексцеси и агентати“, — јављају цару 12 августа 1692.

Отпор је био тако јак да је гроф најзад затражио раскидање уговора и повратак новца, на шта је и двор морао да пригоне.

ЕТО, ВИДЕО СИ ШТА РАДИМ

Једне ноћи Иван Харич, звани Илија громовник, минирао је на једном месту пругу Београд—Загреб, којом је требало да прође један немачки транспорт. Пред сам податак воза нађе пругом чувар с фењером у руци. При слабој осветлости он спазу у једној руци, недалеко од пруге, Илију громовника.

— Шта радиш ту? — пита железничар.

— Ходи овамо, па ћеш видети, — одговори му Громовник.

Не судућени ништа, железничар сиђе низ насип и приђе Илији, а овај га упереним пиштољем примора да остане у руци и да ћути. Мало затим зачу се тупљава воза и кад је у пуној брзини наилазио поред њих, Илија притисну апарат за паљење динамита. Цела композиција уз страшну експлозију одлете у парампарчад.

— Ето видиш шта радим, — рече Громовник запањеном железничару и несташе у мраку.

Учтивост

По заузећу Власотинаца 1941 године, командант партизанског одреда позове учитеља-партизана Крсту Миљанића, који је био познат као врло учтив човек, и нареди му:

— За наше потребе одмах одузима сав порез из Пореске управе и издај потврду. Задатак изврши што год можеш боље. И нишом не изолупај лабаво.

Учитељ упаде у Пореску управу, упери револвер на чиновника који су чували касу и „доследан својој учтивости“, озвину:

— Молим вас, руке увис!

Незгодан сусрет

Миле Арсић, ученик осмог разреда гимназије, отишао је међу првима у партизана. Као разлог навео је да има „двоју“ из математике и да не сме оцу на очи. (Наравно, ово је било само делимично тачно). Међутим, кад се у Рудом формирао Прва пролетерска, Миле се запрепасти кад међу краљевачким борцима виде главом и брадом Бајића, свог „профу“ из математике.

— Ух, богаму, госп... овај... друже професоре... па зар ја од вас побегох у шуму, а ви ме и овде нађосте! — рече му у шали Арсић.

Није он шегрт

У јесен 1941 године Сава Ковачевић и Владо Шегрт дочекају код села Вилуса јачу италијанску колону и уз помоћ мештана потуку претходницу, заробе једну групу Италијана међу којима је био и један пуковник, заплена при тенка, а колону принуде да се повуче назад у Требиње.

— Ко вас тако направи? — питао је италијански генерал, командант гарнизона у Требињу, своје људе.

— Некакав Шегрт, — одговорили су.

— Шегрт? Не! То је био мајстор! А ви — ви би њему могли бити шегрти! — добаци генерал љутито.

Зашто кажемо... ХЕМИЈА

Име науке хемије претставља уствари оскрабеницу речи „алхемија“. Тако је у Средњем веку називана наука која је била претеча хемије и која се касније изродила у шарлатанско бављење хемијом. Алхеми-

од велике користи младој науци — хемији.

— А како је постала реч „алхемија“?

Још у стара времена људи су, захваљујући искуству, стекли многа практична знања. У Египту су топили стакло, израђивали боје, знали да справљају разне легуре, балсамовати тела преминулих итд.

У 7 веку Елипат је преживео најезду Арабљана. Завојевачи су „наследили“ од победених њихова знања. Како су Египћани називали своју земљу Хемии или Хами, то су Арабљани назвали та наследена знања „хемиен“, то јест „египатска“, додавши називу арапски предмет „ад“.

Период цветања арапске културе био је праћен уздицањем науке. Арабљани, који су дали најистакнутије научнике тога времена, извршили су огроман утицај на европску културу. Многа знања античких народа сачувана су у мрачном Средњем веку баш захваљујући Арабљанима и касније су се из Арабије поново вратила у Европу.

Заједно с тим сачуваним знањима, Арабљани су „дали“ Европи и назив, који је постао међународни, једној од наука — алхемији.

чари су проводили време у покушајима да пронађу такован „камен мудрости“ који би им послужило за претварање обичних метала у злато.

Приликом својих опита, чии је циљ био добијање тог камена, алхемичари су открили многе елементе и прикупили чињенице које су касније биле

ТЕНОР

Основна музичка терминоло-гија је међународна и заједничка свим европским језицима.

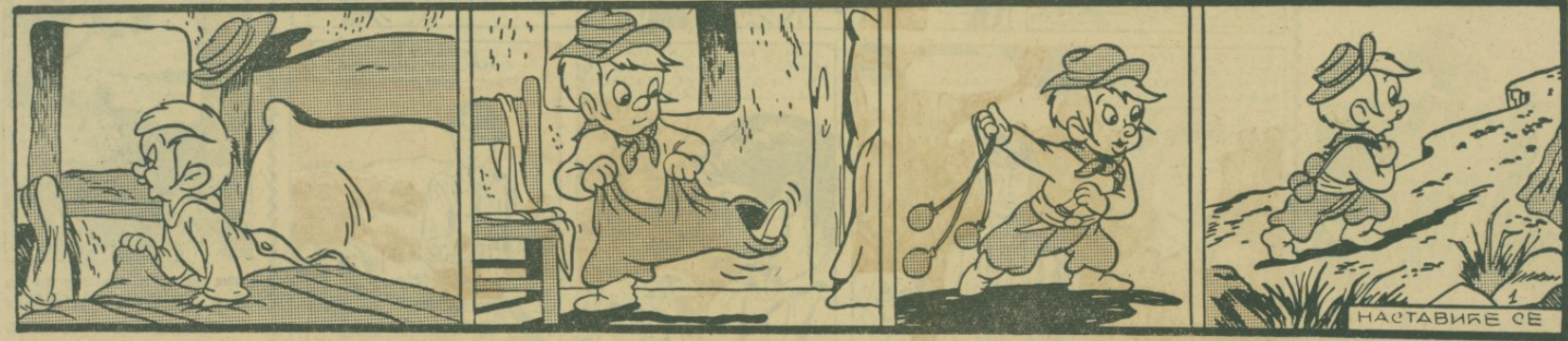
Називи гласова певача говоре о степену њихове висине. Алт долази од латинске речи алтус — висок, а сопран од италијанског „сопра“, што такође значи „висок“. „Бас“ у преводу на наш језик значи — низак. Баритон долази од грчке речи барис — тежак.

Изузетак је једино реч „тенор“. Она је постала од латинског „тенере“ — држати. Наиме, у средњовековној много, гласовној музици тај глас је водио, то јест држао, основну мелодију. Отуда и његов назив.

Вандализам

Вандали су, као што је познато, германско племе које је у 5 веку освојило Рим, разорило град и уништило драгоцене споменике културе.

Реч „вандализам“, која данас означава дивљаштво и уништавање научних и уметничких творевина, први пут се чула у Француској, с трибине Конвента, 31 августа 1794, у говору Анрија Грегоара, епископа из Блуа. Израз „вандализам“ брзо је ушао не само у француски већ и у остале језике. Четрдесет и једну годину после тога, Грегоар је у својим мемоарима написао: „Створио сам ту реч да бих уништио појаву коју она означава“.

Али, мали гаучо — тако у Аргентини зову говедаре — већ се пробудио и одлучио да крене и лов.

Навукао је своје бомбаче (панталоне) и нове боте (чизме),

заденуо нож за појас, зграбио болеадоре и кренуо и лов на нојее.

Али, још се није био сасвим расанео, иначе би се сетио да нојеви живе и равницама.

НАСТАВИТЕ СЕ

Пецање у пустињи

Риба се може уловити и у Сахари, јер испод песковитог покривача постоје многи подземни водени токови. Када се

изнад таквог места прокопа рупа, онда се „пустинском пецачу“ може десити да дође до свеже рибе из текуће воде.

Потомци ишчезлог народа

Амерички научник др Хенри Колинс прикупио је недавно нове податке о начину живота једног ишчезлог народа који је живео у арктичкој области Канаде. Садлермити, како се звао овај народ, нестали су с лица земље за време неке страшне епидемије; сви, изузев двоје дечака. Епидемија је харала у зиму 1902-3 године, пре него што је било који научник имао могућности да проучи Садлермити. Једини подаци о њима потичу од британских и америчких ловаца на китове, који су их описали као људе потпуно различите од данашњих Ескимана. Живели су на полумочварном земљишту, у кућама које су изгледале од камена. Мушкарци су носили панталоне од медвеђе коже, а косу су везивали у огроман чвор изнад самог чела.

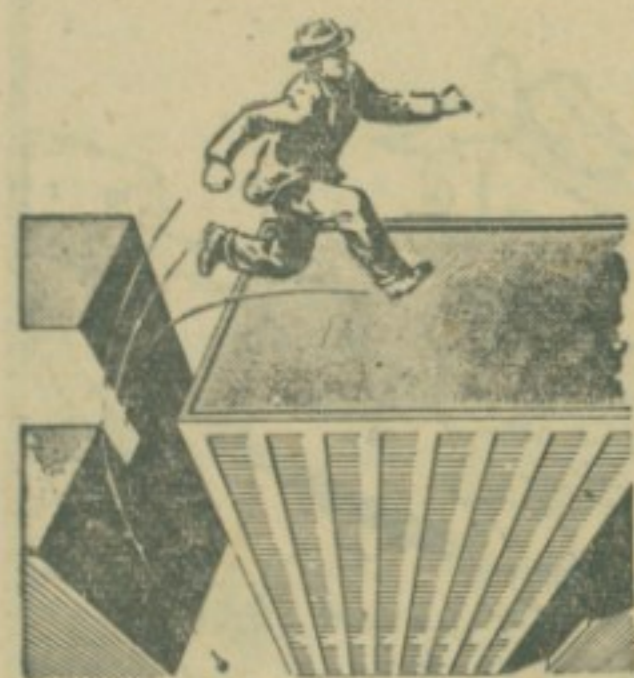
Изнета је претпоставка да су Садлермити потомци племена Тула, чија је постојбина Аљаска, одакле се пре 700 до 800 година проширило на исток до арктичке Канаде и Гренланда. Ово се до данас није могло са сигурношћу утврдити.

Преношење аорте

Недавно је у Калифорнији одржан састанак америчких хирурга на коме је говорио и професор универзитета из Лос Анђелоса доктор Жил Пресман о новом начину преношења аорте. Када рак оштети једнак, он ће се лечити на тај начин што ће бити замењен делом накателом аорте. Хирурзи су саму технику преношења аорте усавршили дугогодишњим експериментима на животињама. Операција је успела два пута и на људима. Део аорте за хируршку употребу може се добити из резерве која се чува дехидрирана у запечаћеним цевима.

Ненадмашни скакач

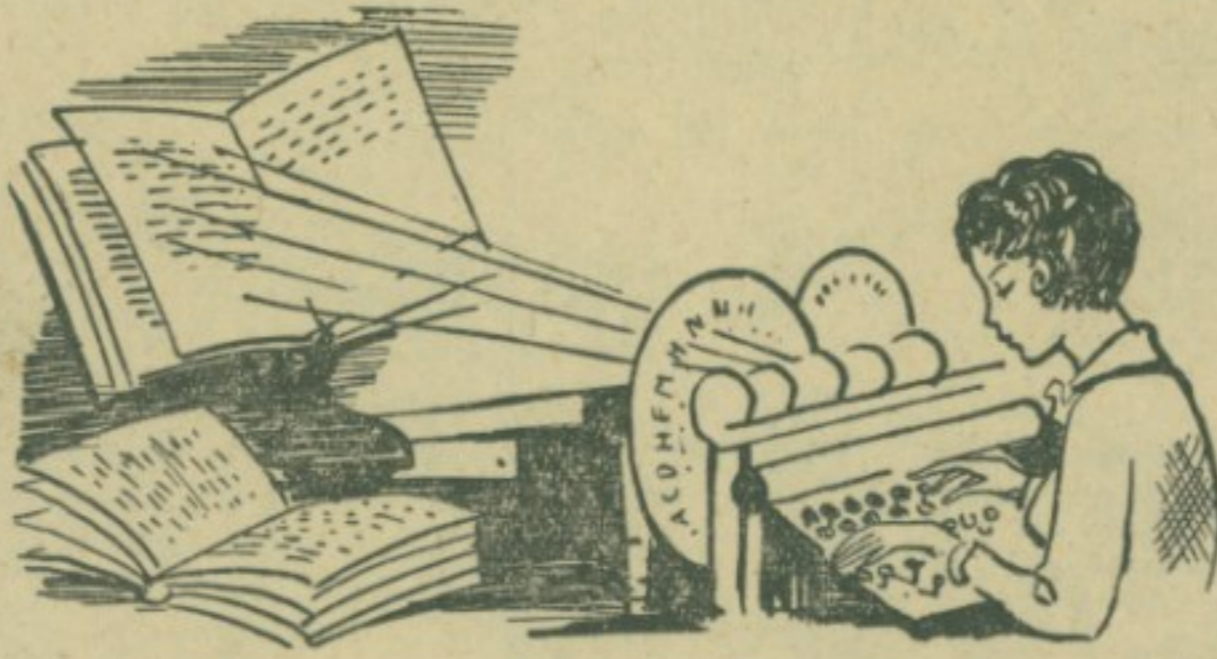
Бува је прави рекордер у скоку увис, јер може да прескочи препреку која је сто пута виша од ње саме. Кад би,

неким чудом, човек стекао исту способност, био би у стању да скочи на кров 44-спратне зграде.

Веома значајан догађај у штампарском пословању забележен је последњих дана у Француској: прекидајући петстогодишњу типографску традицију, издавачка кућа Берже-Левро објавила је, први пут у Европи, књигу штампану без олова, без штампарске боје и уз минимум мануелног рада. То је постигнуто захваљујући једном француском изуму — лимитипу, који уствари претставља неку врсту писаће машине на бази фотографисања. Прво дело које је на овај начин објављено у Европи јесте Бомаршеова „Фигарова женидба“.

Тај посао обављен је на једној нечујној машини-апарату с клавијатуром, отприлике сличној писаћој машини. Када се удари по одређеној дирици, појавиће се то слово на негативу једног филма, који се потом развија. За лимитип је карактеристично то што је рад на њему веома једноставан. Основни елемент машине јесте једна прозачна плоча, налик на грамофонску, на којој постоје редови словних знакова. Док се куца на овој машини, снопови светлости пробијају се кроз плочу и сваки знак који се додирне на клавијатури преноси се веома јасно на филм.

Штампање књига:

Плоча се покреће помоћу сложеног система телефонских веза, што аутоматски омогућује све потребне операције.

Овај изум дело је двојице Француза, Р. А. Игонеа и Л. М. Мејруа, који су још пре дванаест година усавршили своју машину и били спремни да је конструишу. Међутим, недостајала су им средства, а нико није био вољан да им одобри кредит. Зато су се обратили америчкој фондацији за проучавање графичке уметности, па се тако dogodило да Француска свој први лимитип добије из Сједињених Америчких Држава!

Интересантно је зашто је забрањено баш славни француски писац осамнаестог века Бомар-

без боје олова и муке...

ше да његово дело буде прво штампано на лимитипу. Можда због тога што је Бомарше, и не знајући то, у неку руку предак лимитипа. Он је за себе говорио: „Ја сам све видео, све радио, све окушао“. Као и његов Фигаро, и Бомарше се бавио свим могућним професијама. Био је, поред осталог,

извесно време и штампар у Килу. Његово је предузеће ускоро престало да ради, а материјал су откупили браћа Левро, који су у то време радили у Стразбуру: У данашњим радионицама издавачке куће Берже-Левро налазе се остаци тог старог алата.

Да би се што лепше одужили упомени на Бомаршеа, за штампање ове књиге употребљен је и један нов тип слова назван „меридијан“, које је за ову прилику нацртао уметник Адријен Фритиже. Изванредан квалитет штампе који се постиже лимитипом захтева беспрекорно прецизан тип слова. Свака несавршеност у том погледу јасно би се показала приликом штампања књиге.

Лимитип се веома лако одржава. За руковање њим довољан је један једини човек. Брзина продукције знатно је већа него код обичних штампарских машина: свака страница „Фигарове женидбе“ захтевала је само тридесет минута рада. Шири употреба лимитипа изазваће, бесумње, знатно смањење ручног рада.

Велико лондонско издавачко предузеће „Колекција Пингвин“ намерава да за штампање књига прихвати поступак сличан лимитипу. Дневни лист „Тајмс“ већ га са успехом примењује.

Горе је њима

Веома често, када се на копну догоди земљотрес, онда се и море, ако га има у близини, толико узнемири да су

морнари на бродовима који се затекну у угроженој области изложени много већој опасности него људи на копну.

Нова поларна станица

Чланови совјетске антарктичке експедиције јавили су да су после многодељног путовања на санкама-тракторима преваљали пут од 1.420 километара и најзад стигли на циљ. После тога, 27 људи је радило шест дана и ноћи, на температури која је падала до 57 степени испод нуле, на постављању нове поларне станице — Совјетскаја. Она се налази на 78 степену јужне ширине и 87 степену источне дужине, на надморској висини од 3.270 метара. Око станице се простире непрегледно снежно пространство по коме бришу јаки хладни ветрови. Кад је „топлије“ температура се овде креће од 32 до 59 степени испод нуле, а у зимским ноћима пада и на минус 80 степени па и ниже.

Јачи него што се мислило

На састанку стручњака за арктички лед одржаном у Истону, у САД, прихваћена је нова теорија о јачини морског леда, која се знатно разликује од досадашње. Испитивања су оповргла мишљење да морски лед има само једну трећину снаге леда који се образује на рекама и слатководним језерима. Напротив, морски лед је најмање двапут јачи од слатководног.

Нажу...

Невероватно је с коликим је напором скопчан наш свакодневни говор. Да би се изговорила само једна реч, потребно је, према најновијим научним подацима, ставити у дејство 72 разна мишића.

Можда нисте знали...

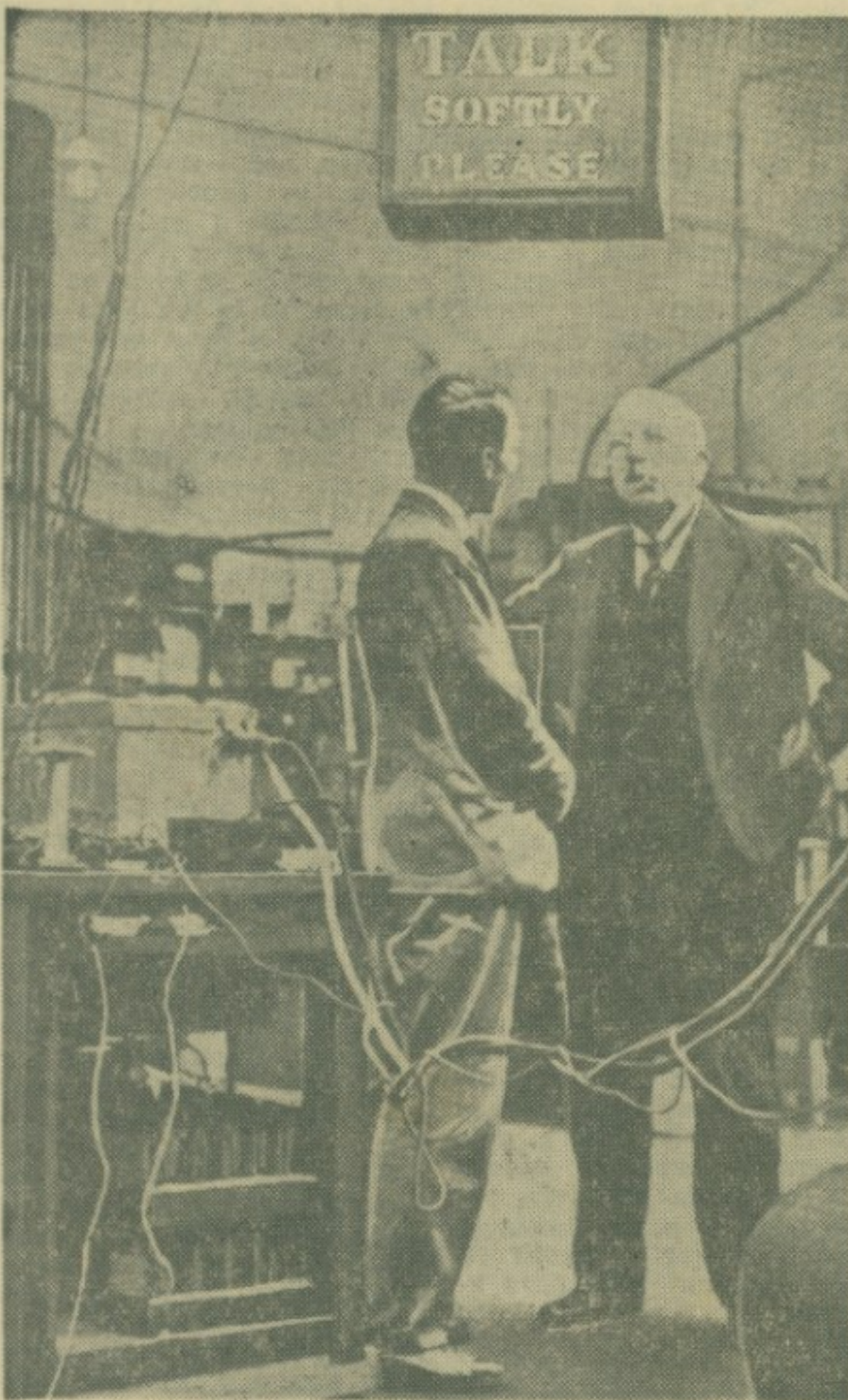
Да би се створио слој земље дебело три сантиметра, треба да протекне од три до десет столећа, а једна бујица

може за трен ока све то да спере. Међутим, вегетација ублажује разорну снагу кише, спречава ерозију и онемогућује или успорава спирање.

СТАРИ ЖУѢА

Ernest Rutherford у лабораторији „Кевендиш“ у време чувеног експеримента. Рутерфорд је умро 1937 године

АТОМ... први пут...

азота и да га преобрати у атом кисеоника. Тако је један елемент претворио у други. Четири века раније, за много мању ствар одлазило се на ломачу...

Кокрофт и Волтон били су тада, како се то обично каже, две младе наде нуклеарне физике. А заносили су се једним амбициозним планом: хтели су да развију атом пројектилом (што ће рећи честицама) које ће „испалити“ на њега. „То је — говорио је Рутерфорд — исто као у мрклој ноћи испалити десет милиона метака на једну мушицу“.

Али, Кокрофт и Волтон веровали су да ће то остварити. Мушица ће бити погођена. Да би се то постигло, био је потребан — топ! То је требало да буде машина која ће убрзавати атомске честице и великом снагом усмеравати их на језгро атома, како би га разбила у комаде.

Кухиња „помаже“ науци

Где да се нађе такав „топ“! Требало га је тек изумети и начинити, својом снагом и средствима. У „Кевендишу“ наука је ишла подруку с кухињом. Из остава су повађене стаклене посуде, кантице од кекса, па чак и сандуци од воћа. И једног дана, у једној од лабораторија институ-та, усталично се чудан апарат, прост и неугледан. Волтон га је, не без поноса, назвао — наша играчка.

Сада га је требало испробати; требало је „луцати“ из њега. Кокрофт и Волтон, ме-

Кокрофт се сећао своје мајке која је увек била забринута због његових „несташлука“. А какав је тек био очев бес када је једном ужасна експлозија просто опустошила младићеву собу претворену у лабораторију и изазвала панику код суседа!

— Волтоне, — рече наједном Кокрофт — знаш ли како студенти зову нашу лабораторију? „Дечји вртић генија“!

— То је већ довољно да се човек осећа генијем! — одврати Волтон иронично.

— Скромност ти не приличи, младићу, — умеша се Рутерфорд, мрдајући својим густим обрвама. — Сви ми кажемо да радимо из чисте љубави према науци, да за нас признања или равнодушност околине ништа не значе. Глупости! И тебе, као и све нас, прождире амбиција много егзистичнија него што би икад себи признао.

Мада изговорене полушљивим тоном, ове речи биле су неуобичајене за човека какав је био Рутерфорд. Могла их је оправдати само крајња напетост тренутка.

Еурека! Пронашао сам!

Одају је захватила тишина. Полуке су спуштене. Генератори су почели да се загревају, уз мукло брујање. Пумпе су пулсарале, извлачећи ваздух из цеви. Чинило се као да преносе, многоструко појачано, пулсирање срца ове тројице људи у ишчакивању. Изненада, њихова напрегнута лица обасјала је светлост од електричног пражњења и се-

АТОМ

Дон Кокрофт са сином. Малишан „објашњава“ оцу механизам једне своје играчке

је разбијен!

вања у куглама с високим напонем. У „вертикалном топу“, дугачкој стакленој цеви, упали се јака плавичаста светлост. Напон електричне спруе био се попео до милион волти. Ковачница бога Вулкана ступила је у дејство.

Кокрофт је пришао нечему што је личило на велики сандук од амбалаже, а било је инсталирано на самом крају машине; дигао је завесу, сагао се и — ишчезао. Већто као мачка провукао се кроз слет жица и ставио око на окулар микроскопа.

Није прошло много времена. Наједном, зачуо се неки метални шум, као кад шкљоцне брава. То је Гајгеров бројач почео да ради. У сандуку је поново настало комешање и Кокрофт излете напоље као да је и њега испалио „атомски топ“. Био је страховито узбуђен. Говорио је брзо, гутајући по пола речи:

— Трајекторије се одлично виде! Дивне светлеће путање! Ништо чаробно! Чудо!...

Нико га никад није видео таквог: очи су му блистале, млатарао је рукама. Не осврћући се на Рутерфорда и Волтона, широм је отворио врата, истрчао у ходник, а потом се нашао на улици. И даље је гестикულიрао и викао, тај Архимед у новом издању, невестан онога што чини. Зауставио је првог пролазника кога је срео, зграбио га за рамена, продрмао га и, прено што је овај могао да се снађе од чуда, викнуо му у лице, из свег гласа:

— Атом... први пут... атом је разбијен!

А потом је стао да трчи улицама Кембриџа, између народа који је застајао на плочницима и забезежнато гледао овог лудака.

... Лудака који је свету најављивао нову еру.

Сада је на тебе ред, Кокрофте! — рече Ернест Рутерфорд и седе на крај мермерне плоче стола

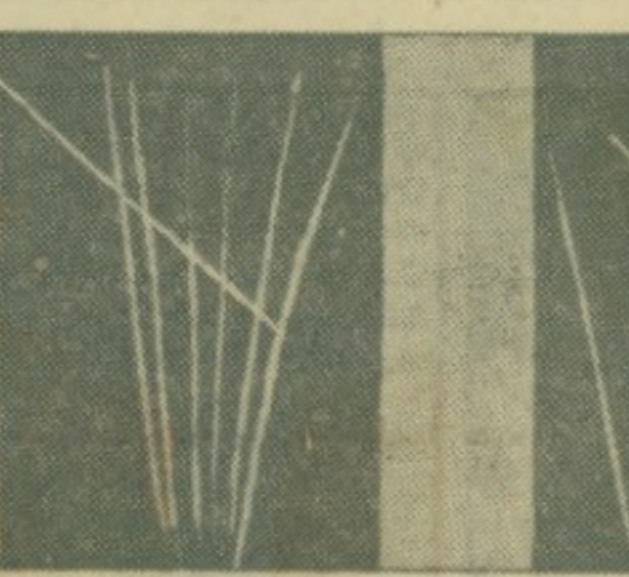
крцате инструментима. Пошто је данима помагао Кокрофту и Волтону да инсталирају своју гломазну апаратуру, стари научник је сад, само наизглед мирно, очекивао исход експеримента.

Кокрофт је пришао полугама, док је Волтон гасио светла. Одаја, пространа и голних зидова, са инструментима који су лежали чак и по поду, пала је у полумрак. Опрема „Кевендиша“ — физичке лабораторије Универзитета у Кембриџу — била је једва довољна да не угаси у научницима веру у успех испраживања.

Пуцање на мушицу

Била је 1932 година. Нуклеарна физика, као новоро-

ђенче од неколико месеци, опрезно је окушавала своје прве кораке. Биле су потребне снажне руке да га придржавају. Рутерфорд је био

Овакав приказ указао се пред Кокрофтовим очима: светлеће путање честица и нагло скретање кад би нека од њих ударила у језгро атома и разбила га

директор Института за физику и већ славан у научном свету. Још 1919 остварио је он сан алхемичара: једном честицом израченом из радијума успева је да погоди атом

ханичким покретима, припремали су експеримент. Нису одвајали никакво узбуђење, мада су добро знали шта би значило успех оваквог једног покушаја.

Електронски „архивар“

Наука о отисцима прстију припада релативно новим сазнањима човека. Постоје, додуше, споменици који упућују на то да су Кинези већ у осмом веку учили вредност отисака прстију, али су их они употребљавали само приликом потврде трговинских уговора. Тек у другој половини XIX века научници и полицијске установе почињу систематски да врше испитивања ове врсте, како би то постало помоћно средство за утврђивање идентитета лица. Један од пионира на том послу био је Едвард Ричард Хенри, инспектор енглеске полиције, који је још 1901 године почео да испитује отиске прстију нађене на предметима приликом провале или извршеног злочина. Основа и циљ његовог, па и садашњег рада било је проналажење особе којој припадају отисци — та „лична карта“ коју је природа дала сваком људском бићу. Нико досад није успео да промени своје отиске; ништа му не би помогло чак ни да скине кожу са прстију, јер ће бити идентификован помоћу отисака нове коже која ће израсти на јогодицама његових прстију. Идентификовање помоћу отисака зуба није згодно, јер зуби могу бити извађени и отисци измењени, а још је не сигурније по фотографији, личном отisku и другим начинима.

Једини озбиљан метод идентификовања који може да се упореди са узимањем отисака прстију пронашао је францу-

ски антрополог Алфонс Бертијон, по коме је тај систем и назван. Бертијонов систем, који је широко примењиван последње три деценије прошлога века, био је заснован на утврђивању размере доњања, левог стопала, левог подлактице и извесних других коштанних делова тела.

Бертијонов метод показао се ипак несигуран: 1903 године откривена је чудна појединастост између два затвореника у Ливенвортсу, Вила Веста и Вилијама Веста (имена су била само део њихове опште појединастости иако нису били ни у каквом, чак ни далеком сродству). Док је Вила Веста, после хапшења, уписивао у затворску књигу, службенику пријемног одељења учинило се да га је већ раније видео. Вест је одбијао да је уопште био затворан. Службеник је тада применно Бертијонов систем мерења костију. Затим је отишао у затворску картотеку, где је утврдио да се не само мерење, већ и фотографија, у потпуности слажу с подацима и фотографијом ранијег затвореника. Међутим, кад је окренуо полеђину картона, видео је да је ово стварно Вил Вест а не Вилијам Вест, над којим је због учињеног злочина давно извршена смртна казна.

А у чему је сигурност метода помоћу отисака прстију? Доказано је да лева и десна рука, или руке разних особа, немају никад истоветан отисак прстију (отисци прстију код поменутих затвореника, и

поред њихове потпуне физичке појединастости, били су различити). Пре пет година, неки новинар је написао у једном америчком локалном листу да је сличност близанца у сразмери са сличношћу њихових отисака прстију. Стручњаци су одмах испитали ову појаву и утврдили да је сличност само делимична, а да су разлике више него довољне за распознавање и оваквих особа.

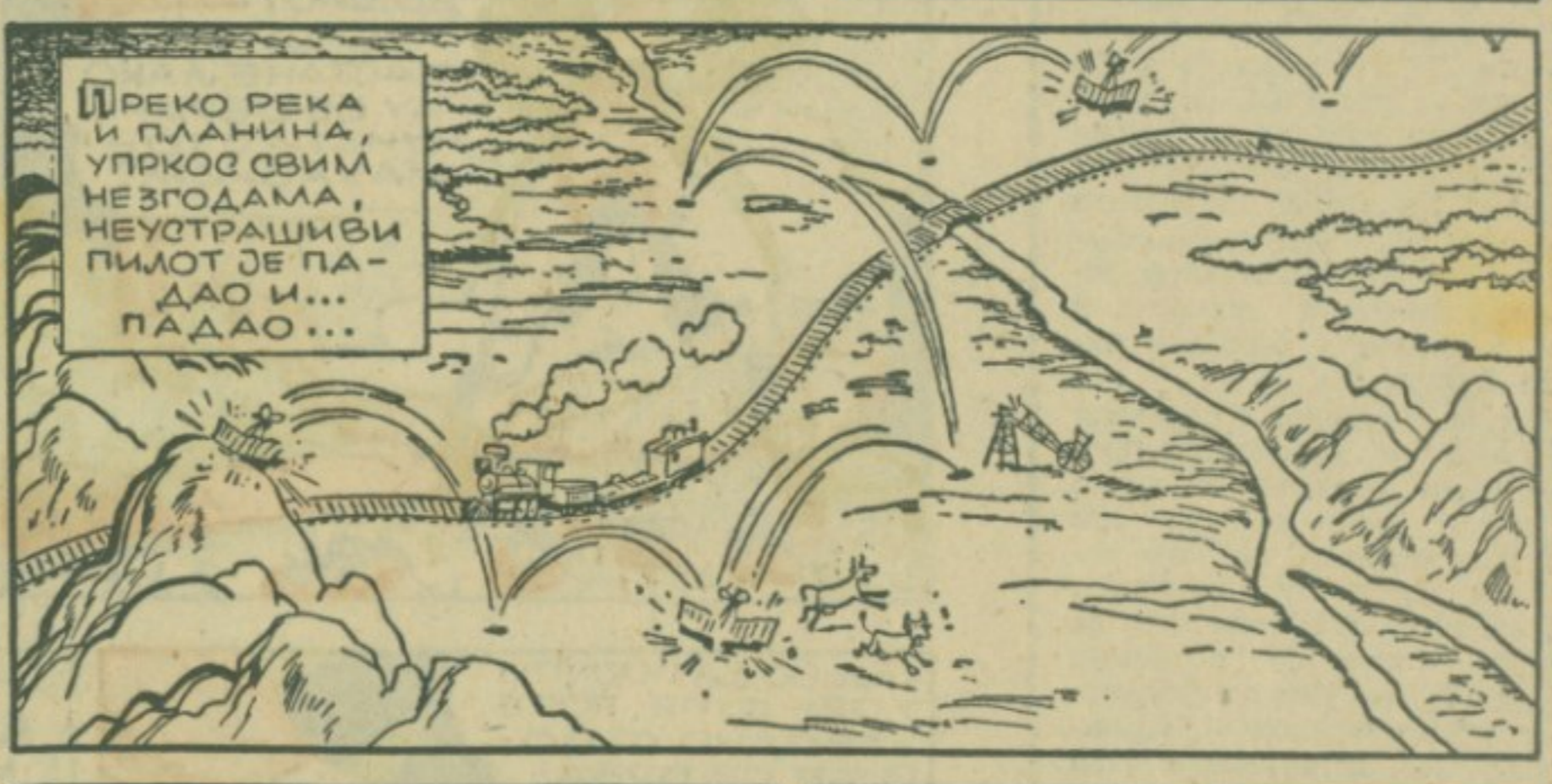
Највећа картотека отисака прстију свакако је она којом располаже амерички Федерални истражни биро. Кад би се сви картони наслагали један на други, они би девет пута премашили висину познатог облакодера Емпајр стейт билдинга. Сада се у овој картотеци налази 147 милиона разних отисака прстију узетих од око 73 милиона особа, јер се често од неког лица узима два или више отисака. Сваког дана број картона се повећава за 20.000.

Ови подаци могу да зачуде, али и да изазову питање: ко се може снаћи у тој архиви са преко 150 милиона регистрованих предмета? Колико је времена потребно службенику те администрације и да ли он уопште може да вађе картон са отиском који се тражи? Одговор је врло јасан: нарочити електронски „архивари“ врло савесно и прецизно обављају тај, на први поглед немогућ посао. За неколико минута електронски механизам избацује тражени картон са отиском прстију. Али, само толико. Даљи рад ипак се није могао поверити машини. Проверу обављају људи, стручњаци, јер и најмања грешка могла би да доведе до низа неугодности.

WALT DISNEY ОД ИКАРА ДО РАКЕТЕ

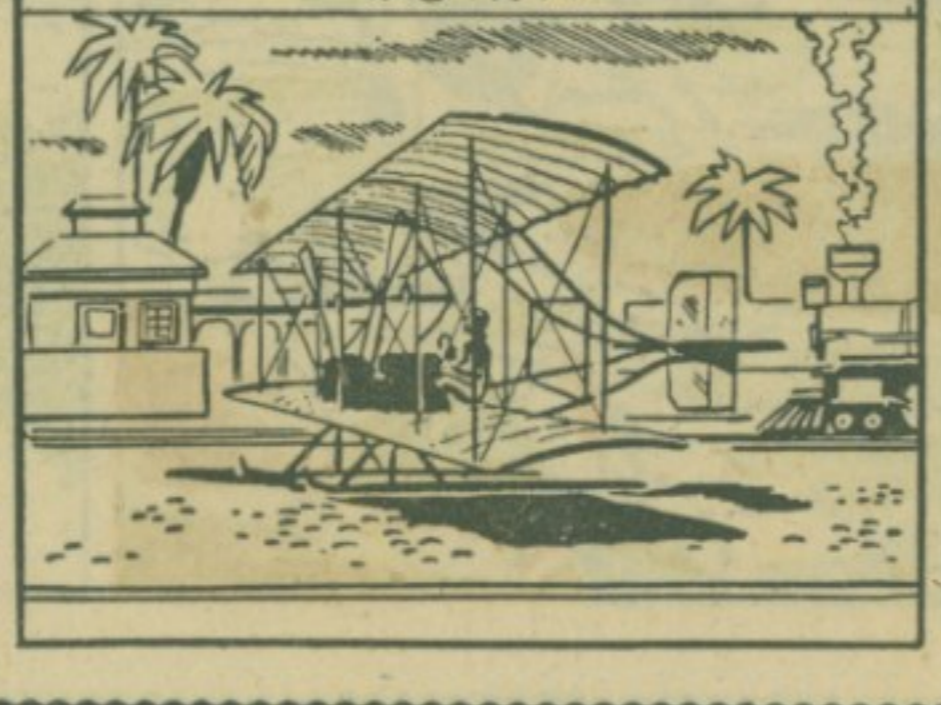
РОЧЕРСОВ ЛЕТ СASTOЈАО СЕ ОД 69 КРАТКИХ „СКОКОВА“

... И 15 ПАДОВА.

... И ПОСЛЕ 49 ДАНА СТИГАО У ПАСАДЕНУ... СА АПАРАТОМ КОЈИ ЈЕ ОД ПРОВОБИТОГ АВИОНА ИМАО САМО ДЕО РЕПА И ЈЕДНУ ПОТПОРНУ МОТКУ...

ИЗГУБИВШИ НАГРАДУ 350Г ЗА КАШЊЕЊА ОД СВЕГА* 19 ДАНА, СКРОМНИ ЈУНАК УВЕРЕНО ЈЕ ПРОРЕКАО...

ЈЕДНОГ ДАНА НЕКО ЋЕ ИПАК ПРЕЛЕТЕТИ КОНТИНЕНТ ЗА 30 ДАНА!

НАСТАВИТЕ СЕ

научили су да приправљају шербете и остала безалкохолна слатка пића. Најзад, први пут је у Француској набављено све што је било потребно да се скува права турска црна кава.

Сматрајући да одело министра спољних послова, који је требало да дочека Сулејман-агу, није довољно свечано, на краљеву заповест тај високи француски великодостојник, замотан је у широки огртач од сјајног црног сатена, са орденем св. Духа извезеним сребром и с једним златним

јаманти. За шешир, исто тако раскошан, био је заденут величанствен букет белих перјаница.

Али, и поред свих припрема, и на једној и на другој страни разочарање је било велико. Отварајући султаново писмо, поражен кад је сазнао да је толико потрошено на декор и тоалету због једног лажног амбасадора, Луј XIV наредно је овоме да се одмах повуче. Сулејман-ага опет пренеразио се што Луј XIV, ма био он и Краљ-Сунце, није устао на ноге да прими писмо Великог Господара. И зато када су одмах потом радо знали дворјани сколили Сулејман-агу да им каже како му изгледа одећа њиховог господара, он је одговорио да је и султанов коњ богатије нагиздан кад у петак иде под њим у цамију на молитву правоверних. Дворјани су, осмеђујући се зловољно, овај безобразлук разгласили на све стране.

По савету свог министра Колбера, иако врло љут, Луј XIV је био довољно mudar да ипак султану покаже пониженост и пошаље му новог амбасадора. Али, у жељи да из сећања својих дворјана избрише необичну маскарadu за коју је сам био крив, а која се потпуно окренула против њега, он је од Молијера, руководноца дворских разонада, наручио комад у коме би Турци по сваку цену били и смејани.

Тако су Молијер и композитор Лижи почели да раде заједно на комедији-балету „Грађанин-племић“, која се, као што су посетиоци и код нас у Југословенском драмском позоришту у Београду могли да виде, завршава лажним краљем: Господину Журдена, главну личност комедије, на кићеног и перјем украшеног

као што се и Луј XIV припремао за дочек турског изасланика, производе за великог мамушија Турака.

Међутим, познато је да је Молијер, после премијере приказане у дворцу Шамбор пред краљем и његовом свитом, одмах на својој кожи осетио колико је краљ на њега бесан, па се пет дана скривао у својој соби не излазећи му на очи. А краљ је био заиста гневан, највише због тога што је циљ — исмевање Турака — потпуно промашен. Ни церемонија устоличења Господина Журдена за великог мамушија, ни поједине личност комедије нису имале ничег турског: сав потсмех ишао је на рачун једног хвалисавог Француза кога је исмејавао његов зет. А сцене у којима се Господин Журде саветује са својим кројачем биле су написане — краљ и сви присутни добро су то осетили — да потсете Луја XIV на његове сопствене разговоре с кројачем пред долазак Сулејман-аге.

А из свега овога какав би се закључак могао извести? Да ли је Молијер кроз ову комедију желео краљу да пружи лекцију о достојанству? Или је можда несвесно био тумач расположења према Лују XIV које је владало на његовом двору? Или је најзад, као искусан позоришни човек, осетио приликом дочека несусебног амбасадора, коме је и сам присуствовао, мотив за још једну своју урнебесну комедију, за свог „Грађанина-племића“.

Професор Адила Ејде, одлучила се за верзију да је Молијер био у овом случају несвесни тумач расположења на двору Луја XIV. Међутим, она је читаоцима оставила могућност да се одреде и за неко друго тврђење.

Повест о
постанку
Молијерове
комедије

»Грађанин-племић«

3 а време школских распуста у Паризу се одржавају састанци Међународног удружења за проучавање француске историје, чији су чланови и многи страни научници. Удружење има и своју публикацију. У деветом броју тог часописа — посвећеном, поред осталог, разнонадама на двору у XVII веку и народном језику у француским књижевним делима, — општампан је између тринаест прилога који обрађују помекнуте теме и научни рад Адиле Ејде, која на Универзитету у Истанбулу предаје француску књижевност, са новим прилозима о настанку славне Молијерове комедије „Грађанин-племић“.

Туркиња Адила Ејде с највећом пажњом проучила је многе турске, француске и немачке документе да би утврдила зашто је Луј XIV изразио Молијеру своје негодовање приликом прве претставе комедије „Грађанин-племић“, 14 октобра 1670, у дворцу Шамбор. Професор Ејде дошла је до занимљивих открића.

У време кад је Луј XIV, Краљ-Сунце, себе сматрао најмоћнијим владарцем у Европи, султан је уствари био знатно ситнији од њега. Велики Турчина били су принуђени да признају као свог господара готово сви суверени у свету, називајући га у преписци Великим Господарем. Сем тога, турска влада, због тако изузетног значаја своје земље у то време, захтевала је да јој све државе упућују своје амбасадоре — које је она најчешће одмах бацала у злогласну тамницу са седам кула — не сматрајући никако за своју дужност да и она тим земљама упути своје претставнике. Турци који су засновали царство исто толико пространо каква је била римска империја, сматрали су себе за наследнике Римљана и господаре свих осталих народа. Не треба заборавити да они, у време владавине Сулејмана Величанственог, замало што нису освојили и Беч и пошли у освајање читаве Европе.

Према турској царевини Луј XIV био је испуњен противречним осећањима: дивио се њеној моћи и сјају, али јој је и завидео, па зато водио и дволичну политику. Хвалени се пријатељством са Турцима које је потицало, тврдио је он, још од француског краља Франсоа I, Краљ-Сунце је истовремено слао племство да се туче против Османлија било у Светом Готхарду, у редовима аустријске војске, било код Кандије са Венецијанцима. Пораз у овим ратовима толико га је разбеснео да је одмах опозвао свог амбасадора код Високе порте.

Султан се наљутио због тако безобзирног поступка и похитао да Краљу-Сунцу упути гласника, с писмом у коме је захтевао објашњење и хитно упућивање новог амбасадора. Овај гласник, Сулејман-ага, био је обичан турски племић, султанов чиновник, али је Луј XIV поверовао, и због тога се осећао поласканим, да то Порта њега почастује слањем амбасадора на фран-

цуски двор, кога је тада имала једино Аустрија. И тако је издао наређење да се приликом искрцавања у Тулону, „амбасадор“ прими што је могуће величанственије, (4 августа 1669 године). Сам Луј XIV прописано је церемонијал приликом дочека и каснијих пријема, и то скрајњом, само њему урођеном бриљантношћу. Да је он такав био сведочи и податак Сен-Симона: „Његов дух, по природи скучен, узки

вао је у свим врстама ситница“.

Из куртоазije, изненађујући сервилности за једног тако гордог монарха, Луј XIV је хтео да се све збуде као код самог султана. Због тога су под ведрим небом били изграђени нарочити подијуми, а у унутрашњим просторијама начињени дивани „а ла турка“, са оријенталним јастуцима: из Арабије су поручени опојни мириси, а француски кувари

крстом у драгом камењу, прикљеним на плавој панталони која је висила на министровим грудима. А пошто је чуо да се прича — што је, уосталом, било сасвим тачно — да султан приликом разних церемонија носи одело од чистог злата, Краљ-Сунце је и за себе наручио одело од златног броката и наредио да се на њега пришију сви крунски ди-

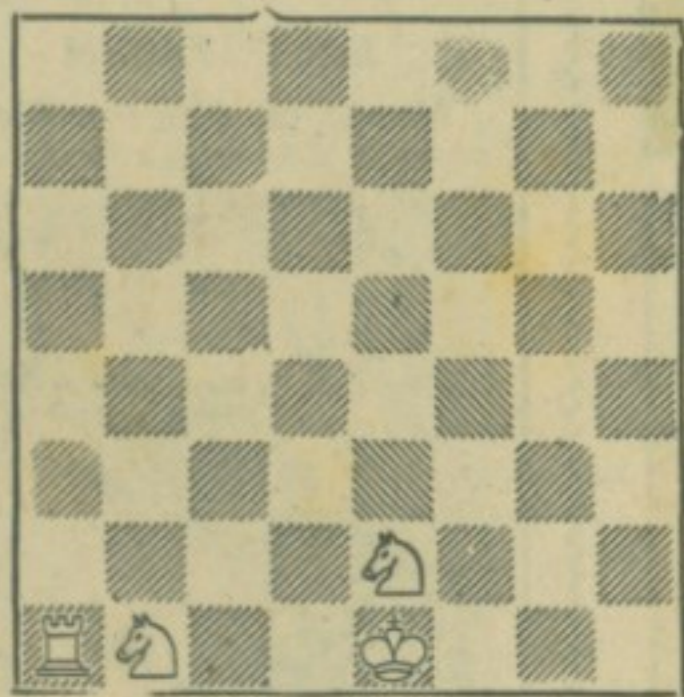
НАСТАВИКЕ СЕ

Учимо шах XV

Сада познајемо све знакове којима се обележавају партије. Па ипак, ако бисмо са овим знањем хтели да пратимо шаховске рубрике по новинама, могло би се догодити да нас неки знакови забуне и доведу у недоумицу. Потребно је да се упознамо и са скраћеном шаховском нотацијом.

Узмимо овај потез белог: Sbl-c3. То значи да је бели окакав са поља bl стављен на поље c3. Потез је, дакле, означен на тај начин што смо прво написали слово којим се означава фигура, у овом случају S, затим поље са кога та фигура полази (bl), иза слова дошла је цртица (-) и, на крају, поље на које је фигура стављена (c3). Али, тај исти потез може се обележити и мало краће: Sc3. На овај начин означена је само фигура и поље на које она долази, а то је довољно за разумевање.

Да ли бисте могли да разумете знак Sbc3? У питању је скакач, то вам је јасно, али шта значи она два друга слова и број 3 из њих? Замислимо овакву ситуацију на шаховској табли:

Сада је бели на потезу и он долази окакачем на поље c3. Али којим скакачем? Оним са b линије! Да је на то поље дошао скакач са e линије, што је такође могуће, потез би се обележио знаком Sc3.

Тако исто, ако видите знак Tdf1, то значи да је на поље f1 остављен топ са d линије, а не онај други, који је такође могао да дође на то поље. Кад се потези овако обележавају, никакве забуне ницу могуће.

У новинама и шаховским листовима можете да нађете и потезе обележене знаковима без икаквих бројева. Два мапа слова једно до другог, на пример ab, значе да је пешак са a линије узео неку фигуру на b линији.

Потези се обележавају редним бројевима. На пример: 1. e4, cб, 2. Sc3, d5, 3. Sf3, Lg4 (овако су Смилов и Ботвиник почели прву партију у последњем мечу за првенство света). Први знак иза редног броја односи се на потез белог, а други на потез црног. Ако иза редног броја стоје три тачке, на пример: 1... то значи да је бели већ одиграо свој потез и сада се очекује потез црног.

ШТА ЈЕ МЕТАР?

У школи смо учили да је метар 40-милионити део Земљиног меридијана. Ову дефиницију која је настала кад и метарски систем, наука је морала да напусти чим је напредак геодезије омогућио да се Земљина лопта тачније измери. Према данашњој дефиницији, један метар има дужину провереног комада платине са иридијумом који се чува у Бретеју, у Француској. Међутим, има већ више година како се предлажу још тачнији начини за одређивање дужинског метра. У једном од предлога се, на пример, тражи да се у ти сврху употреби таласна дужина светлости. Септембра 1957, пошто је Саветодавни одбор за одређивање дужине метра испитао више предлога, издвојио је као најприхватљивији онај који за мерило узима наранџасту пругу у спектру криптона атомске масе 86. Према томе, величина метра износила би колико таласна дужина овог зрачења помножена бројем 1.650.763,73. Препоруку Саветодавног одбора испитаће Међународни комитет за мере и тежине који ће се састати крајем ове године, а није искључено да ће о предлогу решавати и Општи састанак за мере и тежине на свом редовном једанаестом заседању 1960 године.

ТРИ СТОЛЕЋА БЕЗ НАВИЈАЊА

У Америци је пуштен у продају изванредан број видних сагова са металним који ће, без навијања, радити пуна три столећа. У том раздобљу сат ће заостати или ће поћи напред највише пет секунди. Главни део часонока налази се у платни и коме је атом цепајума.

НАЈВЕЋЕ ВЕШТАЧКО ЈЕЗЕРО НА СВЕТУ

У источном Сибиру подићи ће се вештачко језеро површине 5.500 квадратних километара. То ће бити највеће вештачко резервоар на свету. Велико колико шестина Бајкалског језера, оно ће снабдевати водом турбине за електричну централу која ће давати преко три милиона киловата електричне енергије годишње. Водена маса износиће 180 милијарди кубних метара. Да би се дно будућег језера ослободило шуме, на терену је запослено око 20.000 дрвосеча.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

МОДЕРНА МУЗИКА

У Ливерпулу је недавно први пут изведено најновије дело композитора Антони Хопкинса. Дело носи назив „Концерт за услужни аутомобил и оркестар“, а његов аутор каже да је то највеће изненађење у модерној музици. Концерт има два става: „Алегро молто стерлинг-мосо“ (можда у част најчувенијег британског аутомобилисте Стерлинга Моса) и „Валцер заборављеног“.

Ислужени аутомобил који је инспирисао композитора, у ствари један стари „Рено“ још из 1910 године, не може учествовати на концерту, јер у права дворана то не дозвољава. Али, Хопкинс је „партију“ коју изводи аутомобил снимно на магнетофонску траку и на неколико проба са оркестром одлично увежбао технику пуштања „аутомобилске музике“. Тако стари „Рено“ увек „свира“ кад треба, тачно како је написано у партитури.

ШТА НАГОНИ ЖИВОТИЊЕ НА ЗИМСКИ САН?

Научници су често расправљали о томе шта нагони животиње на зимски сан и како оне „знају“ кад треба да се пробуде. Најједноставније објашњење је да пред зиму данни постају краћи, температура је све нижа, хране је на пољима мање, а то је за животиње довољан знак да се повуку у зимска склоништа. У пролеће, кад данни постану дужи, топлији и светлији, оне осете потребу да се пробуде.

Али, није тако. Двојица зоолога са универзитета у Торонту, Ерих Пенгелеј и Кенет Фишер, одлучили су да дуже времена посматрају како ће се понашати једна верерица коју су затворили у просторију без прозора, тако да она није могла да види да ли је напољу дан или нећ. У просторији је све било подешено да се помоћу вештачког осветљења „дан“ одржава тачно дванаест часова и да температура увек буде између 12 и 15 степени. Веверица је стално добијала довољно хране и према томе није могла да осети које је годишње доба напољу.

Па ипак, кад је дошао октобар веверица је почела да прикупља храну и да је оставља као резерву. Убрзо се завукла у своје гнездо и почео је њен зимски сан. Почетком маја, изишла је из склоништа управо онда кад су веверице које су биле слободне почеле да крстаре шумама.

Овај експеримент зоолози су двапут поновили и тек онда закључили да температура и остале спољне промене нимало не утичу на животиње. Ту је од битног утицаја једна њихова нарочита особина, њихов „унутрашњи часовник“ који увек ради без погрешке и никад се не „квари“.

ШТЕТНО ДЕЈСТВО УЛТРАКРАТКИХ ТАЛАСА

Проучавањем ултракратких таласа дошло се до закључка да они могу да буду смртоносни исто тако као и инфрацрвени зраци ако делују у спољу на малом растојању. Амерички лекар Мак Логлин поткрепио је овај закључак једним конкретним случајем: радник који је био изложен мање од два минута ултракратким радарским таласима на удаљености од три метра прво је осетио печење у стомаку, а затим је врло брзо умро. Аутопсијом је утврђена тешка повреда црева која су била „испечена“ зрачењем.

Ипак, из овога не треба закључити да су ултракратки таласи увек смртоносни. Њихово дејство зависи од даљине и снаге. То исто важи и за друге шкољиве зраке као што су ултрацрвени, X-зраци и други. И сама сунчева светлост, ако је концентрисана кроз лупу или параболнично огледало, може да изазове опекотине.

АУТОМАТСКИ МАШИНОВОЂА

На пружи Кујбишев—Безимјанка у СССР испробан је први „аутоматски машиновођа“. Испитивања су показала да аутомат непогрешиво реагује на све сигнале — сам повећава и смањује брзину, према томе да ли се воз креће равницом или треба да уђе у кривину. Совјетски специјалисти још раде на усавршавању овог уређаја како би могао потпуно да замени човека.

МИНИЈАТУРНА ЕЛЕКТРИЧНА ЖЕЛЕЗНИЦА

Кад му је било 20 година, а то је било 1900, Француз Лионел Ковен конструисао је свој први електрични воз. То је био обичан теретни вагон од дрвета, без крова, испод кога је био смештен мали електрични мотор. Вагон се кретао кружно по шинама које су такође биле од дрвета.

Сваштар од детињства, Ковен није хтео да учи школу, већ је отишао да ради као monter у једној фабрици електричних сијалица. Проводио је читаве вечери у радионици, где је испробавао своје идеје. Ма колико да је први модел био примитиван, он је за оно доба претстављао новост. Ковен је свој прототип продао једној фабрици дечјих играчака, а убрзо после тога добио је поручбине за још шест таквих модела. Након кратког времена минијатурни електрични возови постали су омиљени не само као играчке, већ и као реклама која привлачи пажњу муштерија на излоге великих радњи. Отада је прошло више од пола века а и данас се људи радо заустављају пред изложима да виде како се окреће мали електрични воз. Од 1907 године продаја ових возова почела је нагло да расте, па је Ковен поред локомотиве почео да израђује и фургоне, вагоне за утањ и стоку, као и путничке вагоне треће класе. Касније су се појавили луксузни вагони који су имали и осветљење.

... најновија ултрабрза фотографска камера може да начини снимак при експонажи од свега пет милијардитих делова секунда.

... у Турској и Арабији често се примењују борбе камила.

... у земљама Средњег и Далеког Истока сунцобран је дуго сматран симболом достојанства и власти. Тако су све до краја прошлог века краљеви у Бурми, поред осталих титула, носили и назив „владар који

... вигвам, назив за индијански шатор, у ствари је европеизован облик читаве јед-

не реченице из језика индијанског племена Алгонкијан, која гласи „веку-ом-ут“, а значи „у њиховој кући“.

... мирисна биљка ванила пореклом је из Мексика. Још пре освајања Америке, Астеци су употребљавали ванилу као додатак течной чоколади коју су справљали од какаоа.

... аустралијска птица-лира није позната само по свом необичном репу који има облик музичког инструмента лире, већ и по томе што може да имитира сваки звук

влада над великим поглавицама који носе кишобране“.

... прве посетнице у Европи појавиле су се у Немачкој у 16 веку. Од Немца, тачније речено од немачких студената, примили су их затим Италијани. Наиме, немачки студенти у Падови, пошто би завршили студије, обилазили су све своје професоре да би се од њих опростили. Ако неког од њих не би нашли код куће, остављали су му карту на којој је руком написали своје име.

који чује. Због тога је домороци Аустралије зову „птица са хиљаду гласова“.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ Аутомобилска трка

	1	2	3	4	5	6	7	8	9			
22	21	20	19	18 +10	17	16	15	14	13	12	11	10
23	24	25 R	26	27	28	29	30 -10	31	32	33	34	35
36 R	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46		
	46	45	44	43	42	41	40	39	38	37	36 R	
35	34	33	32	31	30 -10	29	28	27	26	25 R	24	23
10	11	12	13	14	15	16	17	18 +10	19	20	21	22
9	8	7	6	5 R	4	3	2	1				

Да се може учествовати у аутомобилској трци седећи за столом, уверићете се кад вам будемо објаснили ову игру. За њу није потребан аутомобил, чак ни аутомобил-играчка; довољан је овај пртеж и једна коцкица каква се употребљава у игри „Човеке, не луту се“.

У трци учествују два играча, који седе један наспрам другог. На сто се стави овај пртеж, али је још боље око да пртежац на неки тврћи картон, а по могућности и увеличаје. Од картона исечи те два кружића, који ће бити толики да могу стати на по једно поље, па их обожите сваки другом бојом, или их обележите различитим знацима. То ће вам, у ствари, бити аутомобил.

Кад је ово готово, први „тркач“ узима коцкицу и баца је на сто. Број тачкица на горњој страни показује колико ће његова „кола“ поћи напред. Затим коцкицу баца други играч, и тако редом, сваки пут померајући картонски кружић за онолико поља колико је тачкица

изишло. Ко први прође кроз циљ, тј. кроз крајњи број 46, добио је трку.

Али, ово није тако једноставно. Као и код правих трка, где постоје успони, низбидице и опасне кривине, твко и овде тркача на путу вребају разне опасности и изненађења. На пример, ако кружић падне на поље на коме поред редног броја стоји још и 10, играч ће морати да се врати за десет поља. Није добро ни ако набаци на поље обележено оградом. У том случају он ће морати да пропусти једно бацање, тј. противник ће бацати коцку два пута узастопно. Најгоре је ако кружић дође на црно поље (22 и 35), јер се онда враћа на почетак.

Играч кога послужује „спортска срећа“ може да очекује и награде. Тако, ако доспе на поље на коме поред редног броја стоји -10, он ће одмах напредовати још за десет поља. А ако дође на оно обележено знаком Р, он има право да још једном баца коцкицу.

Како што видите, трка није ни најмање лака, али ће зато и радост због победе бити већа.

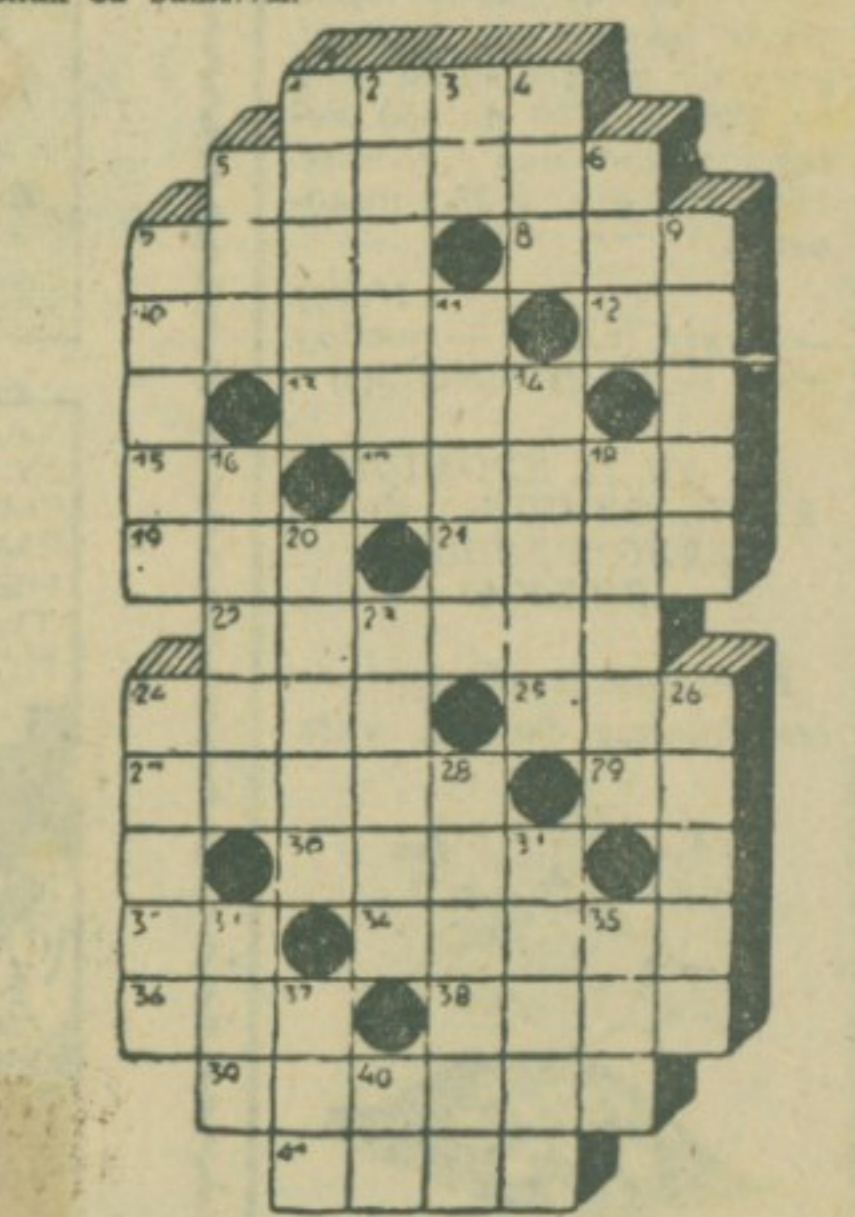
ЛАВИРИНТ

Помогните овом Арабљанину да са својом камилином стигне до оазе!

Водоравно: 1) безалкохолни напитак; 5) бека у Србији; 7) пустиња у Азији; 8) лука на Средоземном Мору; 10) довод; 12) два иста сугласника; 13) коцкаст; 15) јуначки спев; 17) речна либа; 18) чекви; 21) женско име; 22) појава у Северној Америци; 24) врста; 25) женско име; 27) нестваша; 29) део коњске опreme; 30) улога; 32) два сугласника; 34) остово у Средоземном Мору; 36) фудбалски израз; 38) чвечна модна кућа у Паризу; 39) неизмерена склоност, слабост; 41) планина у Србији.

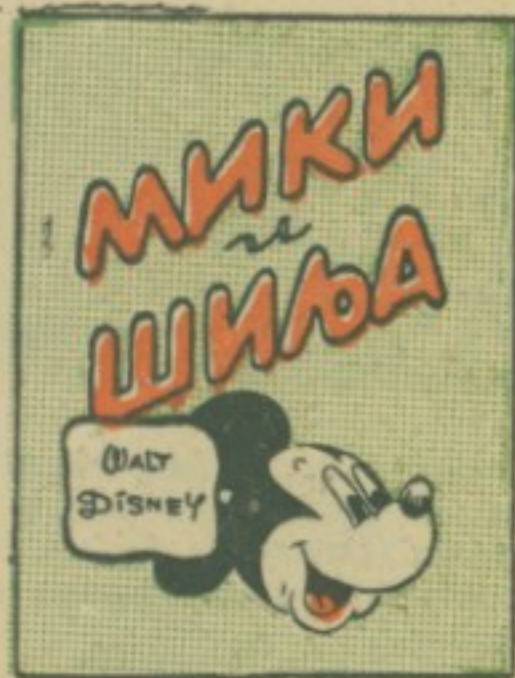
Усправно: 1) наш фудбалаер; 2) горостас; 3) предлог; 4) ирва немачка песничкиња; 5) музички термин; 6) службени спис; 7) морска птица; 9) главни град једне нама суверелне државе; 11) врста папагала; 14) врста морске рибе; 16) страна марке аутомобила; 18) град у Турској; 20) стари ковани новац; 23) наш књижевник („Медвед Бујино“); 24) једна просветна установа; 26) кош за млеко; 28) ствено мушко име; 31) личност из језика Латинског језика; 33) припадник једног словенског народа; 35) египатски бог мудрости и науке; 37) три иста сугласника; 40) хемиски знак за раднић.

РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) на; 3) веза; 5) Мерима; 7) Вења; 9) изва; 10) „Рад“; 11) ту; 12) сп; 14) ба; 15) токла; 18) виле; 19) копита; 21) св; 22) ар; 23) за; 25) очи; 27) вид; 28) Манасија; 31) јасика; 32) тама; 33) мо.

Усправно: 1) Нера; 2) азиј; 3) вења; 4) Амур; 5) маут; 6) Акаба; 7) бит; 8) впа; 12) екипа; 13) палив; 16) ово; 17) -те; 19) Куча; 20) Азија; 21) сом; 24) ара; 25) инат; 27) вика; 29) Асама; 30) Симо.

ДУГ РАЗГОВОР

Паја дошао у полицију да пријави Патим нестанак.
 — Кад је нестала? — пита га полицијски службеник.
 — Пре недељу дана.
 — И сад сте тек дошли да пријавите случај! Што сте досад чекали, човече?
 — Па, нисам хтео да пренаглим, — брани се Паја. — Кад је пошла од куће рекла ми је да иде до најближе јавне говорнице да телефонира једној својој пријатељици. Зато се првих дана нисам много ни бринуо!

НЕСПОРАЗУМ

Марсовац (другом Марсовцу): Говорио сам ја те-

би да су људи на Земљи дивља и опасна створења!

ПИТАЊА одговор

У нашој земљи има доста река, о којима сте учили у школи. Овде ћемо вам дати појединости за неке од њих, а ви покушајте да одговорите које су то реке. С мало размишљања сетићете се, нарочито када им одбијете прво слово, јер ћете онда добити мушко или женско име.

1) Река у Босни, десна притока Уне. Извире из четири јака врела, а улива се у Уну код Босанског Новог. Дуга је 142,2 километра.

2) Река у Србији, лева притока Западне Мораве. Извире под Рапајем и под Градинама, а улива се у Западну Мораву испод села Чукојеваца. Дуга је око 62 километра. По овој реци зове се и цела једна област.

3) Река у Црној Гори. Извире из снажног врела Сињац. На целом свом току протиче кроз врло стрму кањонску долину, усечену у висоравни која се издиже 800 до 900 метара изнад дна долине. Њен ток дуг је 32,5 километра.

(Одговор: Сана — Ама; Рупска — Рупа; Црна — Црна)

ДА ЛИ ЈЕ КРОМПИР ВИШЕГОДИШЊА ИЛИ ЈЕДНОГОДИШЊА БИЉКА?

Кромпир је зељаста, вишегодишња биљка, чији

подземни део — гомољ — презими, а надземни, зељаста део угине.

ХАЈДУЦИ СТАНКО

по роману Ј. ВЕСЕЛИНОВИЋА

НАСТАВИЌЕ СЕ